

»Mladi za napredek Maribora 2016«

33. srečanje

BOGOVI NAŠIH PREDNIKOV: NA POTI POZABE MED MLADIMI?

ZGODOVINA

Raziskovalna naloga

PROSTOR ZA NALEPKO

Avtor: EVA MILOŠIČ, NUŠA HERTIŠ

Mentor: TAMARA MITHANS

Šola: II. GIMNAZIJA MARIBOR

Maribor, februar 2016

»Mladi za napredek Maribora 2016«

33. srečanje

BOGOVI NAŠIH PREDNIKOV: NA POTI POZABE MED MLADIMI?

ZGODOVINA

Raziskovalna naloga

PROSTOR ZA NALEPKO

Maribor, februar 2016

Kazalo vsebine

KAZALO GRAFOV	5
POVZETEK	6
ZAHVALA.....	6
1. UVOD	7
1.1. Cilji.....	8
1.2. Hipoteze.....	9
1.3. Metode dela	10
2. NAŠA MITOLOGIJA	11
3. BOGOVI.....	12
3.1. TRIGLAV – TROBOGOVI.....	12
3.2. PERUN	13
3.3. VELES.....	14
3.4. BOJ MED PERUNOM IN VELESOM.....	14
3.5. MOKOŠ.....	15
3.6. MORA MORANA	15
3.7. ŽIVA.....	16
3.8. SVAROG.....	17
3.9. BOŽIČ - SVAROŽIČ	17
3.10. JARNIK - JURIJ	18
3.11. KRESNIK	18
3.12. SVETOVID.....	19
3.13. KURENT-PUST	19
4. MITOLOŠKA BITJA	20
4.1. ČAROVNICE-COPRNICE.....	20
4.2. JAGA BABA	21
4.3. GOZDNA BITJA	21
4.3.1. VILE.....	21
4.3.2. ROJENICE-SOJENICE	22
4.3.3. DIVJI LOVEC, DIVJA ŽENA, DIVJI MOŽ	22
4.3.4. ŠKRATJE.....	23
4.4. ZLI DUHOVI	24

4.4.1.	VODNI DEMONI.....	24
4.4.2.	VAMPIRJI IN VOLKODLAKI.....	25
4.4.3.	BESI – ČRTI.....	25
5.	PRAZNIKI.....	26
5.1.	BOŽIČ	27
5.2.	PUST - MASLENICA.....	28
5.3.	JURJEVANJE	28
5.4.	KRESNA NOČ.....	29
5.5.	PRIHOD MORANE.....	29
5.6.	MARTINOVANJE.....	30
6.	UČNI NAČRT	31
7.	RAZISKAVA O POZNAVANJU MLADIH NAŠIH BOGOV.....	32
7.1.	Analiza in interpretacije kvantitativne raziskave.....	32
7.1.1.	Analiza udeležencev.....	32
7.1.2.	Pripomočki	34
7.1.3.	Analiza odgovorov na vprašanja	35
8.	INTERPRETACIJA.....	45
9.	ZAKLJUČEK IN SKLEPI.....	54
10.	DRUŽBENA ODGOVORNOST.....	56
11.	VIRI IN LITERATURA	57
12.	PRILOGE – VPRAŠALNIK.....	59

KAZALO GRAFOV

Graf 1: Struktura anketiranih dijakov glede na spol (lastna raziskava 2016)	33
Graf 2: Struktura anketiranih dijakov glede na to, kateri letnik obiskujejo (lastna raziskava 2016).....	33
Graf 3: Struktura dijakov glede na njihovo poznavanje verovanja naših prednikov (lastna raziskava 2016)	35
Graf 4: Struktura dijakov glede na to, katera mitološka bitja poznajo (lastna raziskava 2016)	36
Graf 5: Struktura dijakov glede na njihovo poznavanje bogov naših prednikov (lastna raziskava 2016)	37
Graf 6: Struktura dijakov glede na to, kako dobro poznajo določeno mitologijo (lastna raziskava 2016)	38
Graf 7: Struktura dijakov glede na to ali potrjujejo ali zavračajo krščansko preoblikovanje nekaterih poganskih praznikov (lastna raziskava 2016).....	39
Graf 8: Struktura dijakov glede njihovega poznavanja povezanosti krščanskih praznikov s poganskimi (lastna raziskava 2016)	40
Graf 9: Struktura dijakov glede na njihovo mnenje o naši mitologiji (lastna raziskava 2016)	41
Graf 10: Struktura dijakov glede njihovega mnenja o zanimivosti mitologij (lastna raziskava 2016).....	42
Graf 11: Struktura dijakov glede na njihovo oceno svojega znanja o naši mitologiji, ki so ga pridobili pri pouku zgodovine (lastna raziskava)	43
Graf 12: Struktura dijakov glede na njihovo mnenje o vprašanju, če bi bilo smiselno naši mitologiji posvetiti več časa pri pouku zgodovine (lastna raziskava 2016).....	44

POVZETEK

Slovenci imamo precej bogato mitologijo, vendar ali jo zares poznamo? Ko so Slovani naselili območje današnje Slovenije, so s seboj prinesli svojo mitologijo polno mitoloških bitij in legend. Kljub temu, da si je krščanska vera prizadevala izbrisati stare običaje, so se določeni miti in legende vtihotapili tudi v krščansko verovanje in so še danes del našega življenja. V raziskovalni nalogi bova predstavili poganske bogove ter izvor nekaterih današnjih praznikov. Poleg tega bova raziskali koliko časa je v učnem načrtu pri pouku zgodovine namenjeno slovanski mitologiji. V empiričnem delu najine raziskovalne naloge bova s pomočjo spletnega vprašalnika poskušali ugotoviti koliko mladi na območju Maribora poznajo naše bogove in izvor nekaterih današnjih praznikov. Raziskali bova tudi ali se zdi mladim naša mitologija zanimiva in ali se jim bi zdelo smiselno učiti o tej temi pri pouku zgodovine.

ZAHVALA

Zahvaljujema se svojemu mentorju in profesorju zgodovine za pomoč in podporo pri izdelavi raziskovalne naloge in obilo dobrih nasvetov. Lepo bi se radi zahvalili tudi dijakinjam in dijaku, ki so sodelovali v anketnem vprašalniku ali na kakršen koli način pripomogli k izboljšavi najine raziskovalne naloge.

1. UVOD

“Religija je manipulativni aparat vladajoče elite, ki želi pri čim širših množicah doseči čim večji socialno-ekonomski efekt za svoje cilje. Vera je duhovna pot in iskanje resničnih vrednot ter smisla bivanja vsakega posameznika./.../ Naši predniki v predkrščanskem času so imeli le vero, religije niso poznali!”¹

V preteklosti je bila vera pristnejša in je povezovala ljudi z naravo in njenimi pojavi. Ni imela skritih namenov in manipulativnih prijemov vladajoče elite, ampak je zgolj želela razložiti naravne pojave, ki so bili ljudem nedoumljivi. Večina starih verstev je nastala prav zaradi človekove nezmožnosti razumevanja narave, zato so si stara verstva tako zelo podobna. Verjeli so v več bogov in vsako izmed božanstev je igralo pomembno vlogo v vsakdanjih življenjih ljudi. Tudi Slovani nismo bili nič drugačni. Zaradi vdorov Hunov so se v 5. stoletju začele selitve Slovanov. Na podlagi smeri preseljevanja ločimo zahodne, vzhodne ter južne Slovane, med katere spadamo tudi Slovenci.² Ker pa Slovansko verovanje ni poenoteno, sva se odločili za raziskovanje verovanja Slovanov na območju današnje Slovenije. Vendar za raziskovalno nalogo ne moreva uporabiti imena Slovenska mitologija, saj smo se Slovenci kot moderen narod začeli uveljavljati šele v 19.stoletju. Zato sva se odločili, da bova uporabljali izraz **mitologija naših prednikov** oziroma **naša mitologija**.

Za to raziskovalno nalogo sva se odločili, saj naju zanima koliko o naši mitologiji vedo mladi. Zdi se nama sporno, da se učimo več o tujih mitologijah kot o lastni. Zato želiva s to raziskovalno nalogo mladim približati mitologijo naših prednikov, ker je to del splošne razgledanosti in ohranjanja tradicije, za katero so se naši predniki močno borili, da bi jo kljub pokristjanjevanju obdržali.

“Bojuje se narmajši med junaki
za vero staršov, lepo bognjo Živo.
za črte, za bogove nad oblaki.”
-France Prešeren, Krst pri Savici³

¹ Matjaž Anžur, Zgodovina slovenske mitologije, Valuk, 2012, str. 2

² Slovani

³ Vinko Cuderman, idr., BRANJA 2:..., DZS, 2013, str.125

1.1. Cilji

Cilj najine raziskovalne naloge je predvsem ugotoviti, koliko mladi vedo o naših bogovih in ali ji sploh zanima naša mitologija. Zanima naju tudi, ali mladi vedo, da so se določeni miti in legende vtihotapili tudi v krščansko verovanje.

Z raziskovalno nalogo prav tako želiva ugotoviti, ali mladi na območju Maribora poznajo naše slovanske bogove. Prav tako naju zanima tudi njihovo poznavanje izvora slovanskih imen in praznikov. Raziskali bova tudi koliko časa (če sploh) je namenjeno slovanski mitologiji v učnem načrtu.

Z namenom, da bi odgovorili na najino temeljno raziskovalno vprašanje, ali so naši bogovi res na poti pozabe med mladimi, bova oblikovali spletni anketni vprašalnik. V vzorec bova zajeli dijake in dijakinje najine šole.

Izdelali bova letake in plakat in ga izobesili v naši zgodovinski učilnici, da bo služil izobraževanju mladih o naših bogovih. S pomočjo mentorice pa bova tudi izvedli učno uro pri zgodovini, pri kateri bova predstavili naše bogove in mitologijo ter jih s tem približali dijakom.

1.2. Hipoteze

Preden sva se lotili raziskovalne naloge, sva na podlagi prebranega gradiva postavili naslednje hipoteze:

Hipoteza 1: Večina dijakov ve, da smo Slovani pred pokristjanjevanjem bili politeisti.

Hipoteza 2: Dijaki od mitoloških bitij najbolj poznajo vile, najmanj pa črte.

Hipoteza 3: Dijaki od naših božanstev najbolj poznajo Živo.

Hipoteza 4: Dijaki najbolj poznajo grško mitologijo, najmanj pa našo mitologijo.

Hipoteza 5: Vsaj tri četrtine dijakov ve, da so kristjani preoblikovali nekatere izmed poganskih praznikov v svoje.

Hipoteza 6: Večina dijakov ve, da božič izvira iz poganskega praznika.

Hipoteza 7: Več kot polovici dijakov se zdi naša mitologija zanimiva.

Hipoteza 8: Vsaj polovica dijakov umešča našo mitologijo med tri najzanimivejše med petimi podanimi.

Hipoteza 9: Manj kot tretjina dijakov pri pouku zgodovine ni izvedela ničesar o naši mitologiji.

Hipoteza 10: Več kot polovici dijakov se zdi smiselno, da bi pri pouku zgodovine posvetili več časa naši mitologiji.

1.3. Metode dela

V teoretičnem delu najine raziskovalne naloge sva uporabili deskriptivni pristop, v okviru katerega sva uporabili več metod. Uporabili sva metodo deskripcije, s katero sva opisovali pomene posameznih bogov, mitoloških bitij in izvore praznikov. Z uporabo metode kompilacije sva nato spoznanja različnih avtorjev strokovne literature uporabili pri opisovanju naših bogov, njihovih moči, njihovega izvora idr.

Uporabili sva tudi analitični pristop, saj sva v drugem delu raziskovalne naloge opravili kvantitativno raziskavo. V njej sva uporabili anketni vprašalnik ter poskušali ugotoviti, koliko mladi poznajo naše bogove in mitologijo. Pri anketnem vprašalniku sva uporabili metodo spletnega anketiranja. Kot populacijski vzorec so nama služili dijaki in dijakinje najine šole.

2. NAŠA MITOLOGIJA

Mitologija naših prednikov oziroma predkrščansko verovanje na območju današnje Slovenije spada v skupino slovanske mitologije, natančneje pod verovanje južnih Slovanov.⁴ Slovani dandanes predstavljamo najštevilčnejšo jezikovno in etnično skupino v Evropi, ki je nastajala skozi tisočletja. Slovani na območju današnje Slovenije so bili podvrženi marsikaterim tujim vplivom, a smo vedno ostali del velike slovanske skupnosti, po nekaterih podatkih smo celo najbolj arhaičen del te skupnosti.⁵

Pri rekonstrukciji naše mitologije nam ob skromnih pisnih virih, pomaga naš jezik. Stari Slovani so namreč skozi zgodovino dajali velik pomen jeziku in ustnemu izročilu, ki je prenašala tradicijo iz roda v rod. Osnovna duhovnost Slovanov je temeljila na sakralnosti izgovorjene besede, kot so himne, izreki in pesmi. S tem so se razlikovali od krščanstva, pri katerem je duhovnik bral v latinščini ali grščini, ljudstvo pa ga zaradi tega ni razumelo. V zapiskih Eliade je napisano, da so Slovani zaničevali pisanje in so se bali, da bi z zapisovanjem besed zamenjali veččino pomnjenja. Verjetno ravno zaradi tega ni veliko zapisov o naši mitologiji. Posledično je zato težko oblikovati in ugotoviti zgodovino naših prednikov.⁶

⁴ Slovenska mitologija

⁵ Matjaž Anžur, Zgodovina slovenske mitologije, Valuk, 2012, str. 154-157

⁶ Prav tam.

3. BOGOVI

3.1. TRIGLAV – TROBOGOVI

Predkrščanski Slovani so verjeli, da se svet deli na tri dele - podzemeljski, zemeljski ter nebesni. S temi tremi svetovi naj bi upravljalo troglavo božanstvo Triglav. Po zapisih Elba iz leta 1126 naj bi imelo to božanstvo glave prekrite z zlatimi prevezami, saj si prekriva obraz, da ne bi videl grehov ljudi.⁷

V Triglavu pa med drugim tudi veliko raziskovalcev vidi združitev treh bogov v enega. Po tej predpostavki predstavljajo tri glave Triglava, tri božanstva, ki zastopajo te tri svetove. To so Perun, ki predstavlja nebo, Veles, ki predstavlja podzemlje, ter Mokoš, ki predstavlja zemljo. Triglav je tako včasih predstavljen nad trojico bogov ali pa jo nadomešča, sčasoma pa je zaradi pokristjanjevanja in drugih dejavnikov zamenjan z drugimi božanstvi, kot so Perun, Svetovid ali Svarog.⁸

Podobe božanstva Triglava naj bi domnevno stale v cerkvi sv. Martina pri Silbergu, v cerkvi sv. Helene na Štalenski gori nad Gosposvetskim poljem ter v Volini.⁹ Bog Triglav pa je imel zraven naše najvišje gore Triglav, med drugim svoj sedež (posvečeno goro) na skoraj vseh najvišjih vrhovih Balkana. Bog Triglav je namreč prisoten pri vseh Slovanih, razen pri Rusih in Belorusih.¹⁰

⁷ Matjaž Anžur, Zgodovina slovenske mitologije, Valuk, 2012, str. 186

⁸ Nejc Petrič, Triglav - troedino božanstvo

⁹ Prav tam.

¹⁰ Matjaž Anžur, Zgodovina slovenske mitologije, Valuk, 2012, str. 187

3.2. PERUN

Perun je eden izmed redkih božanstev, ki so ga poznala in častila vsa slovanska ljudstva in o katerem imamo veliko pisnih virov. Za Slovane je bil Perun bog strele in groma. To nakaže že njegovo ime, ki pomeni "tisti, ki udarja". Perun naj bi bil varuh zakonov ter zagovornik pravice, vplival pa naj bi tudi na rodovitnost polj.¹¹

Na Perunov dan, ki je 20. julij, imata god dva krščanska svetnika. Eden izmed njiju je sv. Elija, ki naj bi zamenjal Peruna in je temu bogu še najbolj podoben. Sv. Elija je po Perunu prevzel moč nad dežjem in gromom. Kot piše v Bibliji se je sv. Elija na gorečem vozu dvignil v nebo, kar je spominjalo na bliskanje med nevihto – torej na nekdanjega boga Peruna. Poleg sv. Elije goduje na ta dan tudi sv. Marjeta, ki je prav tako povezana s Perunom.¹²

Dejstvo je, da so Peruna častili tudi na ozemlju današnje Slovenije, kar nam kažejo ohranjeni običaji in reki. Tako se je na primer na Prekmurju ohranilo verovanje, da »pošilja hudo uro bog Perun«. Kadar bliska še danes pravijo, da »Perun bije«. Strelam so ljudje pravili tudi »perunski kamen«, saj so mislili, da so to Perunove sekire, ki so padle na zemljo. Po Perunu se imenuje tudi roža perunika, ter netresk, ki ga Prekmurci imenujejo »Perunovo perje«.¹³

¹¹ Damjan J. Ovsec, *Slovanska mitologija in verovanje*, Domus, 1991, str. 113

¹² Prav tam. str. 117

¹³ Prav tam. str. 118

3.3. VELES

Veles je bog izobilja, živine in konjev, ter bog podzemlja, ki se odloča o usodi duš umrlih. Upodablja se tudi kot bog bogastva, pesnikov in umetnosti, ter je bil pomemben tudi pri nastanku čarovništva, saj naj bi naučil čarati prvo čarovnico. Veles naj bi med drugim tudi naučil pisati Slované, medtem ko jim je dar govora podaril Perun. Upodobljen je z rogovi in s kačjim repom (včasih tudi kot kača ali zmaj). O njem je kar veliko ohranjenega. Vse od mest (Veles, Velesovo) do ljudskega slovstva in šeg. Njegov praznik se praznuje na polovici med zimskim sončnim obratom ter pomladnim enakonočjem, kakor je Perunov dan na sredi med poletnim sončnim obratom in jesenskim enakonočjem.¹⁴

Kraj, katerega predstavnik je bil Veles, se je pred nastopom krščanstva imenoval navje. Ta beseda pomeni bivališče mrtvih. Poleg imena navje zasledimo tudi movje, morje ali žive. S pokristjanjevanjem je navje zamenjal pekel. S prihodom nove vere je Veles prav tako postal enačen s hudičem.¹⁵

3.4. BOJ MED PERUNOM IN VELESOM

Veles in Perun sta nekoč predstavljala nasprotji, ki sta se med seboj bojevali. Nista bila nasprotnika, kot krščanska Bog in hudič, bila sta le del osmišljene predstave ravnovesja vesoljnih principov. Vzrok njunega spopadanja je bilo Velesovo ugrabljanje ljudi in živali, v nekaterih drugih virih pa gromovnikove žene in/ali sestre Mokoš. Spopad se vedno konča s Perunovo zmago nad Velesom, ki prinese dež ter plodnost zemlji, imenovan tudi kot Mokošin dež.¹⁶

¹⁴ Veligor, »Slovenski bogovi v predkrščanskem času«, str. 40-44

¹⁵ Prav tam.

¹⁶ Prav tam.

3.5. MOKOŠ

Mokoš je ena izmed ženskih boginj, ki je povezana z vodo, rodovitnostjo, blaginjo. Bila naj bi žena in/ali sestra boga Peruna in je upodobljena kot ženska z veliko glavo in dolgimi rokami, ki je ponoči predla po izbah domov. Njen atribut je kolovrat s katerim je predla nit, ki je naša zveza z življenjem, onostranstvom, preteklimi in prihodnjimi življenji. Še dandanes poznamo besedno zvezo »presti usodo«, ki se nanaša na to boginjo.¹⁷

Mokoš je bila zaščitnica plodnosti in rodnosti, zato so se k njej v varstvo zatekale porodnice ter ženske nasploh. Predstavljala je tudi simbol večnega življenja. Naši predniki so velikokrat za pomoč pri dobrinah poprosili njo, Živo ali Moro Morano. Vendar Mokoš Slovanom na območju današnje Slovenije ni bila tako blizu, bližje jim je namreč bila Morana.¹⁸

3.6. MORA MORANA

Ime boginje Morane se v slovenskem ljudskem izročilu ni ohranilo v prvotni obliki, ohranil se je le njen koren mor-. V izročilo se pojavlja tudi pod imenom Morena. Morano so si predstavljali kot visoko žensko v belem, ki je lahko spreminjala obliko, največkrat se je preobrazila v konja ali v volkodlaka.¹⁹

Morana je boginja zime in smrti. Čas njenega prihoda je jesenski čas, ko se spravljajo pridelki in je obdobje največjega izobilja. Njeno ime izvira iz indoevropskega korena mor-, kar pomeni smrt. Iz tega izhaja tudi beseda morje. Morje, reke ter na splošno voda so predstavljale mejo med svetom živih in onostranstvom, čez katero je Morana vozila duše umrlih v Velesov svet. Morana je poleg smrti in zime povezana tudi s plodnostjo, saj ima veliko skupnega z vodo ter boginjo Živo (boginjo življenja), za katero se domneva da je njena sestra.²⁰

¹⁷ Matjaž Anžur, Zgodovina slovenske mitologije, Valuk, 2012, str. 208-209

¹⁸ Prav tam.

¹⁹ Morana

²⁰ Prav tam.

Morana je pri starovercih imela veselo in optimistično vlogo, saj je bila preroditeljica zemlje, ampak so v času pokristjanjevanja njen lik iznakazili in ji prisodili negativno vlogo. Tako imamo Slovenci še sedaj rek: "Tlačila me je mora.", ki najverjetneje izhaja iz demona More, v katerega so boginjo Morano preobrazili kristjani.²¹

3.7. ŽIVA

Živa je boginja življenja in vsega najsvetejšega. Prav tako jo vedno opisujejo tudi kot božanstvo plodnosti. Predstavljena je kot ženska odeta v lahen plašč, golih prsih in z okrasnim naglavkom, ki spominja na sončne žarke ter s klasom v roki. Klas predstavlja setev in žetev, ki sta bili v ljudskem izročilu zelo cenjeni.²²

Tako kot Mokoš je bila tudi Živa povezana z vodo, saj je voda kot simbol plodnosti in življenja izrazit ženski simbol. Z vodo pa je neposredno povezana tudi luna, ki je prav tako ženski simbol. Lunine mene lahko paralelno vidimo kot ženski mesečni ciklus. Nekateri strokovnjaki iz tega sklepajo da je prav zaradi tega ta ženska boginja lunarno božanstvo.²³

Po pokristjanjevanju je boginjo Živo, kot simbol plodnosti in življenja, nadomestilo čaščenje sv. Device Marije. To nakazuje pesem Franceta Prešerna – Krst pri Savici, kjer je v verzih napisal povezave med Živo ter sveto Devico Marijo, med drugim je tudi omenil, da je Živin hram stal na Blejskem otoku, kjer sedaj stoji Marijina cerkev²⁴ ter zapisal ta verz:

“/.../ So na kolenah, kar jih je okoli,
se od veselja svet' obraz device,
ki je bila podpora vere krive,
je opravljalá službo bógnje Žive.”
-France Prešeren, Krst pri Savici²⁵

²¹ Prav tam.

²² Živa

²³ Prav tam.

²⁴ Prav tam.

²⁵ Vinko Cuderman, idr., BRANJA 2:..., DZS, 2013, str.130

3.8. SVAROG

Pri Slovencih ni veliko zapisov o božanstvu Svarogu. Poznan je postal komaj po izdaji romana Pod svobodnim soncem. V romanu ga pisatelj F.S. Finžgar imenuje z imenom Svarun. V izdaji knjižice Vlada Nartnika, z naslovom Zvezdne poti, pa je omenjen kot (sva)ročnik. Ime Rožnik pa ima med Slovenci velik pomen. Je namreč ime kar nekaj slovenskih hribov, priimkov, ter po starem koledarju ime meseca junija. Velika možnost je, da je bilo ime Svarog med pokristjanjevanjem eliminirano in je tako med ljudmi ostal poznan samo v različnih formah Svarožnega leta.²⁶

Svarožno leto je razdeljeno na tri dele. V vsakem delu leta ima Svarog različno formo imena. Ob rojstvu je to ime Božič - Svarožič, v mladosti pomladnih dni Jarnik - Jurij, ter v odraslih letih poletja Kresnik. V jeseni sledi njegova smrt, saj ga umori njegova sestra Mora, čemur sledi njegovo ponovno rojstvo kot Božič – Svarožič, s čimer se cikel njegovega življenja ponovi.²⁷

3.9. BOŽIČ - SVAROŽIČ

Po nekaterih pripovedkah je Božič vsakoletni sin boga Svaroga, po drugih pa sam Svarog, ki se rodi vsako leto na zimski obrat sonca, ki je 21. decembra, kar sovpada s praznovanjem krščanskega božiča. Danes velja, da je bil Svarožič mladi bog sonca, ognja in skupnega družinskega ognjišča.²⁸

²⁶ Matjaž Anžur, Zgodovina slovenske mitologije, Valuk, 2012, str. 190-191

²⁷ Prav tam.

²⁸ Prav tam.

3.10. JARNIK - JURIJ

Jarnik oziroma Jurij je pomladna podoba Svaroga, ki predstavlja moč sonca in začetek slovanskega novega leta. Prihod Jurija oziroma Jarnika je spremljalo veliko svečanih obredov, ki so jih praznovali ob vremenski otoplitvi oziroma vremenskem prihodu pomladi. V slovanskih pesmih je lik Jurija oziroma Zelenega Jurija povezan s predstavami o prihodu pomladi, prebujanja narave ter vsakovrstne plodnosti. Ime Jurij pa je med drugim povezan tudi z vojskovanjem, kar potrjuje slovanski vzklík »na juriš«. Ta vzklík je klicanje boga za pomoč v bojnem naskoku.²⁹

Pri pokristjanjevanju so krščanski misijonarji nadomestili stare bogove s svojimi svetniki. To so naredili tudi s slovanskim Jurijem, ki ga je nadomestil sveti Jurij, ki je poznan po boju z zmajem.³⁰

3.11. KRESNIK

Kresnik je poletna podoba boga Svaroga, kjer je Svarog na vrhuncu moči. Kot že prej omenjeno, Staro Slovenci niso mogli obdržati imena Svarog, zato so si izmišljali nadimke ali pa imena prevzemali iz praznovanj, ki so bila povezana z božanstvom. Tako je ime Kresnik prišlo iz praznovanja Kresne noči. Nekateri viri trdijo, da je bil Kresnik pravzaprav sin boga Svaroga. Možno je tudi, da je Kresnik prevzel vlogo Svaroga in z njim ni bil sploh povezan ali pa se je z njim skozi čas spojil v eno božanstvo.³¹

²⁹ Matjaž Anžur, Zgodovina slovenske mitologije, Valuk, 2012, str. 190-191

³⁰ Prav tam.

³¹ Prav tam.

3.12. SVETOVID

Svetovid je štiriglavo božanstvo, ki so ga častili kot zaščitnika rastlinstva, trgovine in vojne. Svetovid je tudi božanstvo svetlobe, neba ter plodnosti. Njegova vojaška oprava sta bila meč in lok s puščico. Jezdil je na belem konju, ki je poleg črnega bika, njegov simbol. Svetovidu so njegove štiri glave omogočale, da je videl v preteklost, sedanost in prihodnost. Po pokristjanjevanju je Svetovida zamenjal sv. Vid. Svetega Vida lahko povezujemo tudi s Kresnikom, saj ima god na dan poletnega solsticija. Povezava med svetim Vidom ter Svetovidom je tudi črni petelin, ter podobnost med njunima imenoma.³²

3.13. KURENT-PUST

Kurent oziroma Pust je božanstvo, ki je poznano samo v slovenskem ljudskem izročilu. Poznamo ga iz slovenskih pravlji ter etimoloških legend, ter seveda kot pustno masko, udeleženca ljudskih iger ter tradicionalnih obredov. Že A. T. Linhart je Kurenta, v Poskus zgodovine Kranjske in ostalih dežel južnih Slovanov Avstrije, uvrstil med pozitivna božanstva in ga opisal kot boga razuzdanosti tako imenovanega slovenskega Priapa.³³

V pripovedih, ki so nastala v 19. Stoletju, Kurent nastopa kot bog veselja in vina. Nekje drugje je poznan kot zavetnik veselja in življenjske vedrine. V nekaterih pripovedkah je hkrati godec in močan kovač, ki ukane smrt in pride v nebesa.³⁴

³² Svetovid

³³ Nikolai Mikhailov, *Mythologia Slovnic*, Mladika, 2002 str. 74

³⁴ Kurent

4. MITOLOŠKA BITJA

Zraven bogov so se v Slovenski mitologiji pojavljala tudi mitološka bitja. Teh poznamo veliko, prav tako imajo nekatera več različnih imen, zaradi katerih jih je včasih težko ločiti in ugotoviti katero bitje pravzaprav so. Nekatera imena bitij so prevzeta iz drugih narodov, spet druga pa so mešanica med našim ter tujim imenom. Nekatera imena pa so enaka v vseh slovanskih narodih in ta bitja so najverjetneje imela tudi enak pomen v vseh ljudstvih.³⁵

4.1. ČAROVNICE-COPRNICE

Najbolj razširjena bajeslovna bitja so čarovnice, ki so bolj znane pod imenom coprnice. O njih je pisal že J. V. Valvasor. Med drugim bi naj živele na hribu Slivnica pri Cerknici. Coprnice so povečini ženske, a se med njimi pojavi tudi kakšen coprnjak. Znane so po copranju živine ter uničevanju pridelka. Imajo moč, da letijo in s tem nad pridelek prikličejo črne oblake s točo. Niso pa prikazane v izključno slabi vlogi. Ljudem tudi pomagajo z vedeževanjem ali kakšnim drugim dobrim delom. V tem primeru so poimenovane vešče oziroma vesne, saj beseda vešča v tem pomenu predstavlja modro, izkušeno, veščo žensko in jasnovidko.³⁶

³⁵ Demonologija

³⁶ Prav tam.

4.2. JAGA BABA

Jaga baba v bajkah nastopa kot demon oziroma čarovnica, ki jo v mitih naših prednikov poznamo že zelo dolgo. Ponekod so ji pripisovali hudobijo, ponekod pa so jo opisovali kot bitje, ki je nudilo pomoč ubogim, ter kaznovalo hudobne.³⁷ V nekaterih virih je navedeno, da je jaga baba stara in grda, s koščnimi nogami, dolgim (včasih zelenim) nosom ter razmršenih las. Imela bi naj tudi lastnost spreminjanja podobe, največkrat v ptico ali kačo. Z njo so strašili otroke, nekaj stoletij nazaj pa so se je bali tudi odrasli.³⁸

4.3. GOZDNA BITJA

4.3.1. VILE

Vile so gozdna bitja, ki so znana v vseh slovanskih mitologijah in so med njimi najpopularnejša. Po našem izročilu so vile zelo lepa dekleta, z dolgimi svetlimi razpuščenimi lasmi. Oblečene so v tanke največkrat bele obleke. Vile imajo rade ples in petje in so znane po petju in plesu ob vodi, občasno tudi ob votlinah. Največkrat prevzamejo podobo kače ali volka.³⁹

Splošno pravilo pravi, da so vile dobra bitja, saj so pravične in prinašajo srečo, medtem ko hudobneže kaznujejo. Dobrim ljudem rade pomagajo v nesreči ali jim svetujejo. Zdravijo tudi bolezni, celijo rane, lahko tudi obudijo mrtve. Na Štajerskem so jih imenovali bele žene, bela dekletca ali morske deklice.⁴⁰

³⁷ Jaga baba

³⁸ Damjan J. Ovsec, *Slovanska mitologija in verovanja*, Domus, 1991, str. 463

³⁹ Prav tam. str. 371

⁴⁰ Prav tam. str. 373

4.3.2. ROJENICE-SOJENICE

Rojenice oziroma sojenice so napovedovalke usode novorojenim otrokom, ki imajo veliko skupnih lastnosti z vilami. Videti jih ne more nihče razen beračev. Po navadi so tri in pridejo soditi usodo novorojenčka točno ob polnoči. Prva sojenica naj bi sodila o mladosti, druga zakonsko življenje, tretja pa starost oziroma smrt.⁴¹

Sojenice oziroma rojenice so bile zelo prisotne v našem izročilu. Stara slovenska navada je namreč, da ob rojstvu novorojenčka družina na stol položi vino, pogačo in kolač kruha. Stol so čim bolj obložili, saj so verjeli, da bodo sojenice sodile srečnejše življenje, če bo stol bolj poln.⁴²

4.3.3. DIVJI LOVEC, DIVJA ŽENA, DIVJI MOŽ

Divji lovec oziroma hrust je bitje, ki ga poznajo Slovenci na nemški meji. Ta vodi duše mrtvih in je zelo velik, krepak moški, kar pove že njegovo ime-hrust. Z njim je povezana tudi divja žena.⁴³

Divja žena je velika ženska z ogromno glavo in črnimi lasmi, ki živi v gorskih votlinah. V starih časih so strašili porodnice, da jim bo divja žena odnesla novorojenčka, če ne bo na njega dovolj pazila. Med beneškimi Slovenci so jih poznali pod imenom krivjopete, ki so ponoči stražile ljudi, ter se prikazovale pred nevihtami in slabim vremenom. Ljudem so razlagale o naravnih silah in jih poučevale o njihovih pogubnih močeh.⁴⁴

Hostnik je slovensko poimenovanje za divjega moža. Ta se prikazuje gozdarjem in obiskovalcem gozda v različnih živalskih oblikah, kot orjaški beli medved, hrzajoči nevidni konj, volk z ognjenim žrelom ali kot jelen. Kadar pa si hostnika razjezil, se je spremenil v

⁴¹ Damjan J. Ovsec, *Slovanska mitologija in verovanje*, Domus, 1991, str. 383 - 384

⁴² Prav tam.

⁴³ Prav tam. str. 357

⁴⁴ Prav tam. str. 358-359

strašno bitje, ki te je preganjal z vso zlobo ter maščevalnostjo, ki je značilna za demone. Po pokristjanjevanju se je hostnik počasi prelevil v hudiča, ter nato v divjega lovca.⁴⁵

4.3.4. ŠKRATJE

Škratje so naravni duhovi, ki imajo veliko različnih oblik in lastnosti. Imajo nadnaravne sposobnosti. Lahko prehajajo med dimenzijami, iz nevidnega v viden svet. Na tak način uidejo zakonom časa in prostora. Zaradi te lastnosti lahko dočakajo nekaj sto let. Škratje naj bi videli v prihodnost in naj bi znali vplivati na naravo samo. Obstaja veliko teorij o izvoru škratov. Obstajajo teorije, da so škratje spomin na prastara izumrla ljudstva, da predstavljajo duše prednikov, ali pa so ostali kot spomin na bogove, iz katerih naj bi nastali. Poznamo več škratov. V slovenskih bajkah se pojavi Lesnik, ki ustreza gozdnemu duhu hostniku. V Gorjancih so mu pravili Gugljaj, saj so ga videli gugajočega se na drevesu. V Ščavniškem dolu poznajo Šentka oziroma Šotka, ki škrta po drevju. Labus je star dedek, ki živi v gori. Poznan je po tem, da lahko potegne otroka v vodo. Vendar ti pomaga najti rudo, če ga hraniš. Dimek je majhen in siv, ter je najraje pri rudarjih, kjer kopljejo premog. Berkmanjdeljc prav tako pomaga rudarjem. Včasih jim poje malico, a jim potem zaradi hvaležnosti pokaže nove rove bogate z rudo. Rudarji ga niso smeli ujeziti, saj jih je s trkanjem nato speljal v neznane podzemne rove. Šetek je hišni škrat. Zmeraj so mu pustili nekaj hrane, saj se je drugače ujezil in poskrbel, da ni grel ogenj ali pa so krave dojile kri. V slovenskih pravljicah srečamo tudi Gospodarčka, ki prinaša srečo, redi živino in množi premoženje.⁴⁶

Čateža poznamo kot gozdnega demona ali škrata, ki se pojavlja v izročilu vzhodnega in zahodnega dela današnje Slovenije. Živel so v gozdovih, gorah in močvirjih. Čateži so rogati in bradati starčki, katerih zgornji del telesa je človeški, spodnji del pa kozlovski. Čateži naj ne bi bili preveč pametni, so pa zahrbtni. Plašili so popotnike in gozdarje. Ljudi so tudi z nenavadnimi glasovi pripravili do tega, da so se izgubili. Nato so jih ugrabili in žgečkali do smrti. V glavnem imajo Čateži slabe lastnosti, a so ljudem včasih vseeno darovali šibe.⁴⁷

⁴⁵ Damjan J. Ovsec, *Slovanska mitologija in verovanje*, Domus, 1991, str. 356-357

⁴⁶ Prav tam. str. 404 - 407

⁴⁷ Prav tam. str. 409

4.4. ZLI DUHOVI

4.4.1. VODNI DEMONI

Vodne demone lahko umeščamo med zle demone, saj so po slovanskem ljudskem verovanju, v nasprotju z gozdnimi demoni, zli in želijo človeka utopiti. V okrožju Slovenije poznamo povodne može. Povodni možje so velikokrat opisani ko luskasti, zeleni, s plavalno kožico med prsti in z dolgimi zelenimi algastimi lasmi. Prebivali so povsod po ozemlju Slovenije. Ljudje so se jih bali, saj so lahko planili iz tolmunov ter vanje potegnili otroke.⁴⁸

Gestrin je posebna oblika povodnega moža, ki ima namesto nog plavuti. Pravilo se je, da je ljudi zvlekel v vodne vrtince ali pa jih pometal na pečine.⁴⁹ V Goriški okolici pa so poznali povodnega moža pod imenom Salemsonar. Ti so se vozili po vodi, ponavadi v nasprotni smeri struge in iskali ljudi, ki so utonili. Ti utopljeni so potem postali Salemsonarji. Podnevi so se skrivali pod vodo in so na površje prišli le ponoči.⁵⁰

⁴⁸ Damjan J. Ovsec, *Slovanska mitologija in verovanje*, Domus, 1991, str. 389

⁴⁹ Jakob Kelemina, *Bajke in pripovedke slovenskega ljudstva: z mitološkim uvodom*, Humar, 1997, str.189

⁵⁰ Prav tam. str.187

4.4.2. VAMPIRJI IN VOLKODLAKI

Vera v vampirje in volkodlake je značilna za vse stare kulture, saj temelji na razumevanju smrti, kjer smrt ni konec življenja, ampak le prehod v novo bivanje v onostranstvu. Mrtvi, ki pa na najdejo miru v onostranstvu, postanejo vampirji, ki ponoči vstanejo iz groba in ljudem pijejo kri. Vampirji lahko vstopijo v hišo samo, če so bili v njo hote ali nehote povabljeni. Prav tako lahko vstopijo v hišo, kjer je družina prekršila kakšen tabu.⁵¹

Volkodlaki se ponekod enačijo z vampirji, a so nastali kasneje in so zaradi te razlike med njimi in drugimi vrstami bitij zabrisane. Volkodlaki imajo dve naravi, človeško in volčjo. Podnevi so ljudje, ponoči pa se spremenijo v volkove. Volkodlak lahko postane človek, ki se mu pri rojstvu zgodi nekaj nenavadnega, kot je narobe obrnjen porod z nogami naprej ali rojstvo v srajčki.⁵²

4.4.3. BESI – ČRTI

Besi, včasih imenovani tudi črti, so nečisti zli duhovi, ki lahko obsedejo in zblaznijo človeka, ki zaradi njih pade v besneče stanje in mu s tem povzročijo fizično ter moralno škodo. Besi so pravzaprav utelešenje vseh človekovih slabih lastnosti. Lik besa je največkrat opisan kot črn ali moder kosmat možicelj, ki ima krila in rep, iz katerega se kadi. Lahko pa spremeni obliko v različne zveri, zmaja ali črnega psa. V času pokristjanjevanja so besedo bes uporabljali za vsa nižja poganska bitja, ki so škodovala ljudem.⁵³

⁵¹ Damjan J. Ovsec, *Slovanska mitologija in verovanje*, Domus, 1991, str. 410

⁵² Jakob Kelemina, *Bajke in pripovedke slovenskega ljudstva: z mitološkim uvodom*, Humar, 1997, str.124

⁵³ Damjan J. Ovsec, *Slovanska mitologija in verovanje*, Domus, 1991, str. 335 - 338

5. PRAZNIKI

Vpogled v verovanje naših prednikov nam omogočajo ljudski prazniki, ki so se do danes ohranili v naši kulturi. Ti prazniki zaradi pokristjanjevanja niso ostali isti, kot so bili v času poganstva. Preoblikovali so se na več načinov, vendar so se vseeno obdržale nekatere značilne lastnosti iz preteklosti, kot so značilne navade, ime praznika ali datum praznika.⁵⁴

Slovani niso poznali letnih časov, kot jih poznamo sedaj. Najverjetneje so poznali samo poletje in zimo, ter morda še pomlad, kot prehodni čas, medtem ko je jesen pomensko povezana z žetvijo in na začetku ni imela povezave z letnimi časi. Ljudje so zato glede na ritem življenja in dela, ki so jih opravljali v določenih delih leta, ustvarili umetne časovne meje, s katerimi so razdelili leto na krajše enote, ki so se ciklično ponavljale. Razdelitev leta je temeljila na soncu in njegovem položaju glede na zemljo. Tako so bili najpomembnejši deli leta poletni solsticij (najdaljši dan v letu) in zimski solsticij (najkrajši dan v letu), ter spomladansko in jesensko enakonočje.⁵⁵

⁵⁴ Matjaž Anžur, *Zgodovina slovenske mitologije*, Valuk, 2012, str. 158

⁵⁵ Koledarska imena

5.1. BOŽIČ

21. decembra je najdaljša noč in najkrajši dan v letu, a se daljšanje dneva in krajšanje noči ne opazi do 24. decembra na 25. december. Na ta dan so naši predniki praznovali Božič-Svarožič. Ta praznik se je ohranil tudi v krščanstvu in ga praznujemo po skoraj vsem svetu še danes pod istim imenom.⁵⁶

Vendar ima sedaj drugačen pomen kot tedaj. Dandanes ta dan velja za rojstvo Jezusa Kristusa, čeprav ni jasnih dokazov, da se je Jezus Kristus na ta dan zares rodil. Kot piše v *The Encyclopedia Americana*: "Razlog, zakaj so za božič določili 25. december, je nekako nejasen. Toda najbrž je bil ta dan izbran zato, ker ustreza poganskim praznovanjem, ki so jih obhajali ob zimskem solsticiju, ko se začnejo dnevi daljšati in so slavili ponovno rojstvo sonca/.../".⁵⁷

Medtem, ko sedaj za božič praznujemo rojstvo Jezusa Kristusa, so Slovani praznovali rojstvo Svaroga, ki je v tem obdobju šibek in mlad ter so ga zato imenovali s pomanjševalnico Svarožič.⁵⁸ Južni Slovani so praznik Svarožič imenovali božič, kar izhaja iz imena »mali bog«. Poznamo pa še dve imeni s katerimi so poimenovali ta praznik- koledo in kračun.⁵⁹

Iz noči iz 24. decembra na 25. december so naši predniki na ognjišče postavili štor oziroma badnjak. Ime badnjak ima povezavo z imenom bdeti, saj v tej noči ni smel nihče zaspati ob ognju. Tisti, ki pa je v jutranjih urah prvi sprevidel, da je štor pogorel, je dobil nagrado. V slovenskem prostoru imamo tudi nekaj priimkov povezanih s tem praznikom, kot so: Božič, Štor, Čok, Šter in še nekateri drugi priimki, ki so analogni priimku Božič.⁶⁰

⁵⁶ Matjaž Anžur, *Zgodovina slovenske mitologije*, Valuk, 2012, str. 159

⁵⁷ Jezusovo rojstvo

⁵⁸ Matjaž Anžur, *Zgodovina slovenske mitologije*, Valuk, 2012, str. 159

⁵⁹ Božič

⁶⁰ Matjaž Anžur, *Zgodovina slovenske mitologije*, Valuk, 2012, str. 159

5.2. PUST - MASLENICA

Praznovanje pusta ima na Slovenskem ozemlju bogato zgodovino. Takrat so ga poznali pod imenom maslenica, ki se po luninem merjenju časa pojavi v približno enakem časovnem obdobju in po običajih ustreza našemu pustu. Praznik se je imenoval maslenica, saj se je pred tem praznikom še dalo mastiti z dobrotami. Za tem praznikom pa je nastopilo nekakšno varčevanje s hrano v zadnjem obdobju zime, kar sovpada z današnjim pustom, kjer imamo štiridesetdnevni post pred veliko nočjo.⁶¹

5.3. JURJEVANJE

Spomladansko enakonočje ni bil pomemben mejnik v življenju starih Slovanov, medtem pa se je štel vremenski prihod pomladi za zelo pomemben praznik. Jurjevanje oziroma praznik velikega jurjevanja je potekal en mesec za spomladanskim enakonočjem, kar sovpada z krščansko veliko nočjo. Pri tem prazniku so se naši predniki ravnali po dogodkih v naravi in se zanašali na vremensko otoplitev kot dokaz prihoda pomladi, ne pa na položaj sonca. Praznik tako ni imel enotnega datuma. Glede na variacije imena Jurij, kot so Jernej, Jarc, Jarnik, George, Giorgio, lahko vidimo, da je bil ta praznik pomemben na celem kontinentu v predkrščanski Evropi, ne samo pri slovanskih narodih.⁶²

Pri naših prednikih je bil ta praznik povezan s pomladno podobo boga Svaroga, ki so ga imenovali Jurij in je predstavljal mladost, moč in v glavnem vse kar lahko povežemo s polno življenjsko silo, ki predstavlja prebujajočo pomlad. Še danes je v Sloveniji ohranjen praznik jurjevanja, ki ga imenujemo praznik zelenega Jurija. Včasih se je izvajal po vsej Sloveniji, dandanes pa ga izvajajo samo še v Beli Krajini na Dolenjskem.⁶³

⁶¹ Matjaž Anžur, *Zgodovina slovenske mitologije*, Valuk, 2012, str. 161

⁶² Prav tam. str. 159

⁶³ Prav tam.

5.4. KRESNA NOČ

Največji staroverski praznik vse Evrope je bila Kresna noč, ki jo imenujemo tudi Kupola, Kres ali Ivanje. Ta praznik se je praznoval na najkrajšo noč in najdaljši dan v letu. Vsaka mitologija ima svojo različico tega praznika, ki so ga ljudstva praznovala od 20. do 24. junija, čeprav je sončni solsticij 21. junija. Ta praznik so naši predniki praznovali v čast boga Kresnika, ki je predstavljal moč sonca na vrhuncu svoje moči.⁶⁴

Ljudje so na kresno noč gradili krese, da bi soncu, na vrhuncu svoje moči, priskrbeli dovolj toplote za prihajajoče mrzle mesece. Krese so največkrat prižigali na hribih, saj so s tem bili bliže soncu in mu s tem zagotovili največ možne toplote, ki jo je oddajal kres. Prav tako so s tem praznikom povezane kresnice, ki jih lahko razumemo kot svečenice Kresnika. Kresnice so mitološka bitja, ki so na kresni večer varovala polja pred copnicami in demoni.⁶⁵

Kršćanstvo je ta praznik prikrojilo svojim potrebam. Boga Kresnika so nadomestili z Janezom Krstnikom, ki na ta dan praznuje svoj god. To lahko razberemo iz cerkve sv. Janeza Krstnika v Šebreljah, kjer je nad oltarno mizo še danes napisano Janez Kresnik, kar lahko nakazuje na nekdanje čašćenje boga Kresnika.⁶⁶

5.5. PRIHOD MORANE

Do 20. avgusta se vročica poletja ohladi in s tem pride jesen. V jeseni začne narava umirati, zemlja se lahko tako spočije in nato ponovno rodi. Ta dogodek so naši predniki videli kot prihod Morane, ki je predstavljala zadnjo četrtino leta oziroma zimo. Tudi pri tem prazniku lahko povlečemo vzporednico s krščanstvom, saj se 15. avgusta praznuje Marijino vnebovzetje.⁶⁷ Med drugim je tudi samo ime Marija skladno s starimi imeni Morane.⁶⁸

⁶⁴ Matjaž Anžur, Zgodovina slovenske mitologije, Valuk, 2012, str. 160

⁶⁵ Prav tam

⁶⁶ Kupalo

⁶⁷ Marijino vnebovzetje

⁶⁸ Matjaž Anžur, Zgodovina slovenske mitologije, Valuk, 2012, str. 161

5.6. MARTINOVANJE

Martinovanje je praznik, ki se je praznoval dolgo pred krščanstvom, čeprav je danes videti kot krščanski praznik. Je eden izmed jesenskih praznikov, kjer so se naši predniki zahvaljevali bogovom za dobro letino, ter jih prosili obilja za naslednje leto. Zaradi velike priljubljenosti Martinovanja, Cerkev tega praznika ni odpravila, temveč ga je nadomestila s čaščenjem krščanskega škofa svetega Martina, ki je pomagal revežem.⁶⁹

Martinovanju je v preteklosti sledil jesenski post, ki ga je najverjetneje v krščanskih časih zamenjal advent. Ime za obdobje jesenskega posta je Kračun, ki ima tudi več različic imena. V Sloveniji se je Kračun ohranil le kot priimek. Lahko pa sumimo, da je Kračun morda predstavljal eno izmed bitij, ki je krajšalo dneve. O jesenskem postu še sedaj obstajajo ustna izročila, ki trdijo, da je jesenski post dolg 6 tednov in traja do zimskega sončnega obrata. V tem času je potrebno jesti skromno in se ne lotevati novih stvari, temveč narediti obračun s starim letom in načrte za novega. Ta del leta je bil namenjen za človekovo duhovno rast.⁷⁰

⁶⁹Martinovo

⁷⁰ Matjaž Anžur, Zgodovina slovenske mitologije, Valuk, 2012, str. 161

6. UČNI NAČRT

V 1. letniku zgodovine se obravnava obdobje prazgodovine in starega veka. V to snov spada tudi izbirna tema z naslovom »Od magije do religije«. Pri tej temi se obravnavajo religije in mitologije sveta.

»Vsebine:

a) Magične predstave o človeku in svetu

1) Človek kot duhovno bitje in potreba po ritualih

2) Od magije do religije

3) Podobne pojavne oblike duhovnega življenja na določeni stopnja razvoja pri različnih kulturah (študijski primeri)

b) Nastanek svetovnih religij

1) Krščanstvo: nastanek, širjenje, duhovna in socialna sporočila, vpliv na kulturo, stiki z drugimi religijami in kulturami 21

2) Judovstvo, hinduizem, budizem, konfucionizem, islam (študijski primer): nastanek, širjenje, duhovna in socialna sporočila, vpliv na kulturo, stiki z drugimi religijami in kulturami /.../«⁷¹

Kot lahko vidimo, v učnem načrtu ni nikjer izrecno napisanega cilja, da morajo dijaki poznati Slovansko mitologijo.

⁷¹Učni načrt zgodovina

7. RAZISKAVA O POZNAVANJU MLADIH NAŠIH BOGOV

V empiričnem delu najine raziskovalne naloge sva želeli raziskati, koliko mladi vedo o naših bogovih. V ta namen sva naredili kvantitativno raziskavo, v kateri sva uporabili anketni vprašalnik. V vprašalniku sva vprašanja zastavili tako, da sva preverili deset v uvodu zastavljenih hipotez. Rezultate sva pridobili z anketnim vprašalnikom, ki sva ga objavili na spletni strani www.1ka.si. Povezavo do spletnega vprašalnika sva dijakom poslali na elektronske naslove. Ker sva anketo posredovali zgolj dijakom ene srednje šole, rezultatov ne moreva posplošiti na celotno populacijo mladih v Sloveniji. Za najin vzorec sva izbrali gimnazijce, ker sva tudi sami gimnazijki in poznavata učni načrt in pouk gimnazije.

Dijake sva anketirali s pomočjo spletne ankete, ki sva jo objavili na spletni strani <https://www.1ka.si/a/81682>. Anketiranje je potekalo od 19.1.2016 do 25.1.2016.

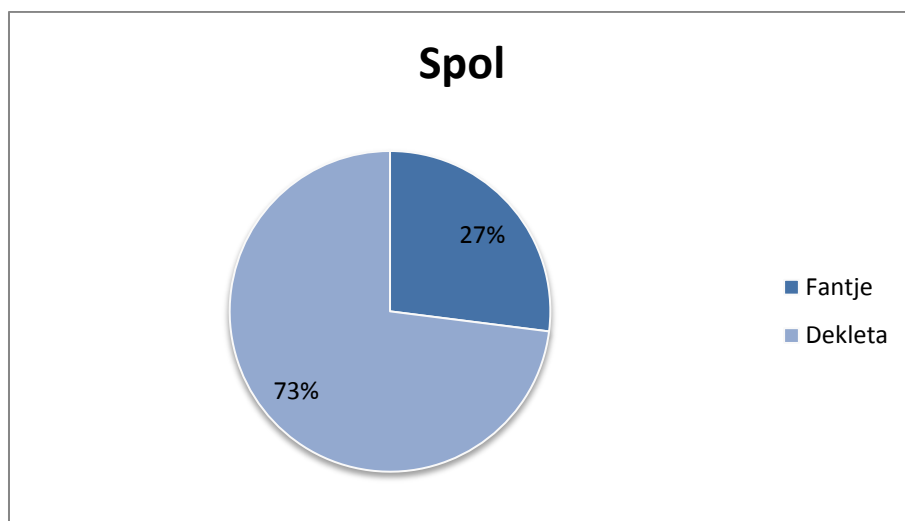
7.1. Analiza in interpretacije kvantitativne raziskave

Odgovore sva analizirali in rezultate podali v grafih. Analiza odgovorov je razdeljena na analizo vzorca in analizo odgovorov na vprašanja.

7.1.1. Analiza udeležencev

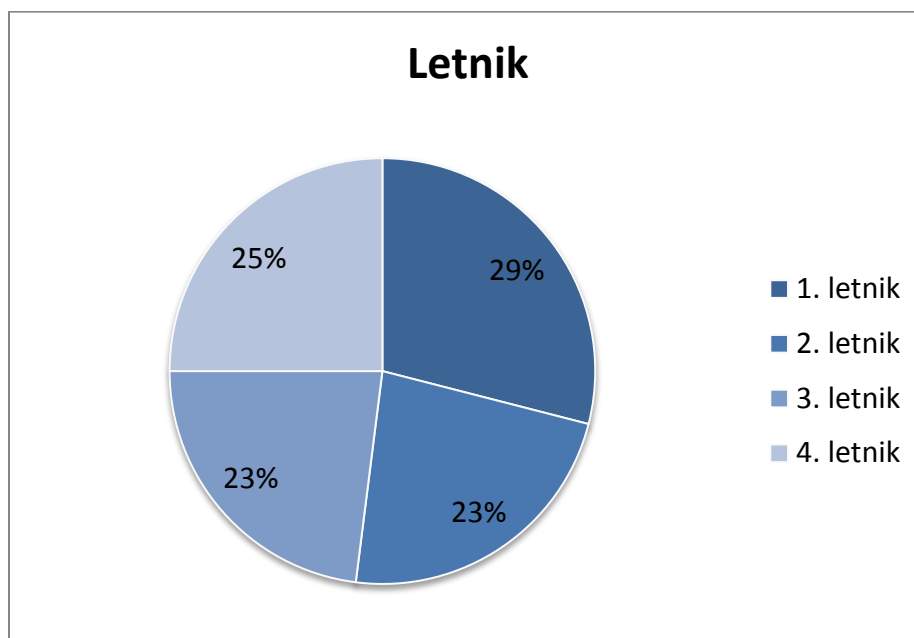
Vprašalnik je izpolnilo 433 gimnazijcev, vendar so bili nekateri vprašalniki pomanjkljivo izpolnjeni in zato neustrezni za upoštevanje rezultatov. V vzorec sva zato vzeli 249 popolno (100%) izpolnjenih vprašalnikov. Vprašalnik je izpolnilo 183 deklet in 66 fantov. Dekleta tako predstavljajo 73%, fantje pa 27% vseh ustrezno rešenih vprašalnikov.

Graf 1: Struktura anketiranih dijakov glede na spol (lastna raziskava 2016)

Število dijakov prvega letnika je bilo 72 (29%), število dijakov drugega letnika je bilo 58 (23%), dijakov tretjega letnika je bilo 57 (23%) in število dijakov četrtega letnika je bilo 62 (25%).

Graf 2: Struktura anketiranih dijakov glede na to, kateri letnik obiskujejo (lastna raziskava 2016)

7.1.2. Pripomočki

Pri raziskavi sva uporabili spletni vprašalnik, ki je zajemal 12 vprašanj zaprtega tipa in 1 vprašanje odprtega tipa. 2 izmed zaprtih vprašanj sta bili demografični (»spol« in »starostna skupina«). 3 vprašanja so imela možna odgovora »Da« in »Ne« (»Ali so kristjani preoblikovali katere izmed poganskih praznikov v svoje?«; »Se vam zdi slovanska (naša) mitologija zanimiva?«; »Se vam zdi smiselno, da bi pri pouku zgodovine posvetili več časa slovanski mitologiji ?«).

2 vprašanji zaprtega tipa sta imeli podanih več možnih odgovorov izmed katerih so lahko izbrali samo en odgovor (»Kaj smo bili Slovani pred pokristjanjevanjem?« in »Koliko ste izvedeli o slovanski (naši) mitologiji pri pouku?«).

Vprašalnik je zajemal tudi 3 vprašanja zaprtega tipa s poljubnim številom možnih odgovorov, 2 sta bila brez pogojev (»Označi katera mitološka bitja poznaš?«; »Označi katera slovanska (naša) božanstva poznaš?«), 1 vprašanje pa je bilo omejeno s pogojem (»(Če ste odgovorili DA) Nekateri izmed spodaj naštetih praznikov so povezani s prazniki poganov (imajo skupen izvor, ime ali datum). Označi tiste, za katere se ti zdi, da to velja.«).

V anketi sta bili tudi 2 vprašanji z razvrščanjem po lestvici od 1 do 5 (»Katero staro verstvo poznate bolje? Razvrsti po poznavanju od 1 do 5, pri čemer 1 pomeni - poznam najbolje in 5 pomeni - ne poznam oziroma poznam zelo slabo.« ter »Katera mitologija se vam zdi zanimivejša? Razvrsti po zanimivosti od 1 do 5, pri čemer 1 pomeni - poznam najbolje in 5 pomeni - ne poznam oziroma poznam zelo slabo.«).

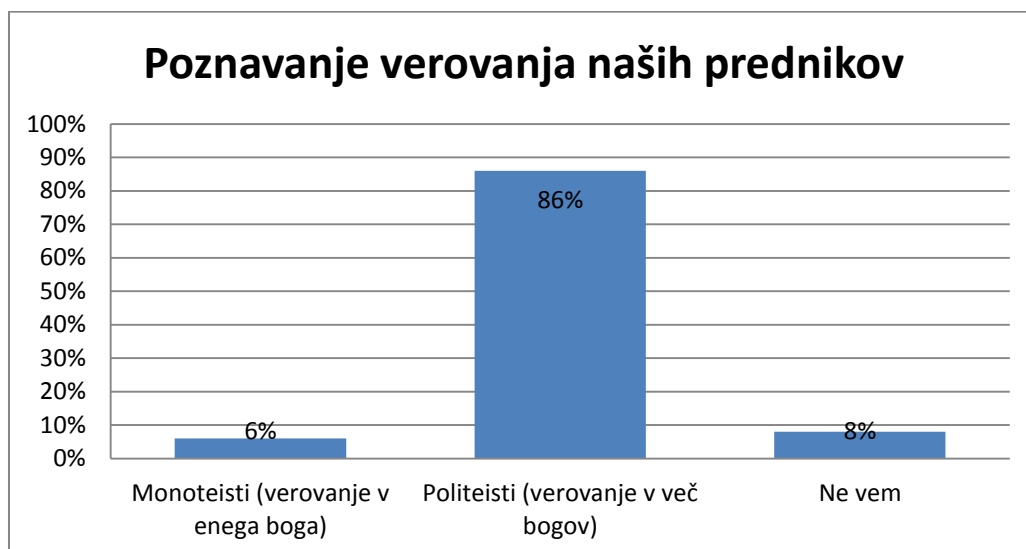
Uporabili sva tudi 1 vprašanje odprtega tipa, ki je bilo omejeno s pogojem (»(Če ste odgovorili DA) Zakaj se vam zdi smiselno, da bi namenili več časa naši mitologiji pri pouku zgodovine?«). (Priloga 1)

7.1.3. Analiza odgovorov na vprašanja

Hipoteza 1: Večina dijakov ve, da smo Slovani pred pokristjanjevanjem bili politeisti.

214 anketirancev (86%) je na vprašanje »Kaj smo bili Slovani pred pokristjanjevanjem?«, odgovorilo pravilno – politeisti, 14 anketirancev (6%) meni, da so naši predniki bili monoteisti, 21 anketirancev (8%) pa je izbralo odgovor ne vem.

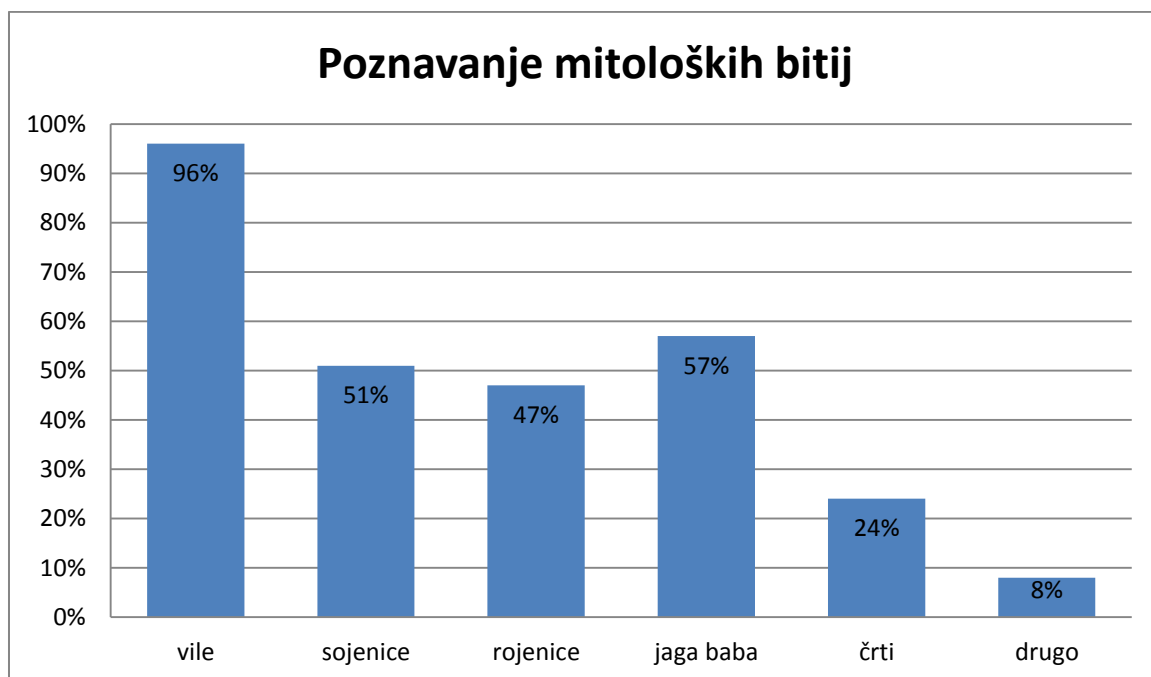
Graf 3: Struktura dijakov glede na njihovo poznavanje verovanja naših prednikov (lastna raziskava 2016)

Hipoteza 2: Dijaki od mitoloških bitij najbolj poznajo vile, najmanj pa črte.

239 anketirancev (96%) je pri trditvi »Označi, katera mitološka bitja poznaš.«, označilo vile, 127 anketirancev (51%) je označilo sojenice, 117 anketirancev (47%) je označilo rojenice, 141 anketirancev (57%) je označilo jago babo, 61 anketirancev (24%) je označilo črte in 20 anketirancev (8%) je izbralo možnost drugo, pod katero so med drugim zapisali tudi velikane, škrate, vampirje, volkodlake, čarovnike, morske deklince in povodnega moža.

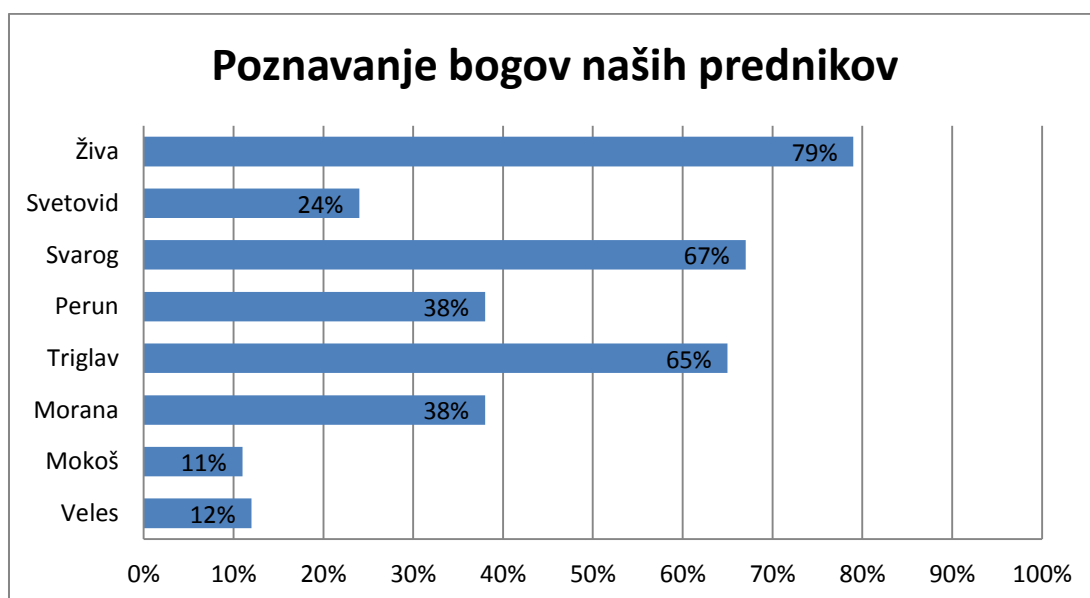
Graf 4: Struktura dijakov glede na to, katera mitološka bitja poznajo (lastna raziskava 2016)

Hipoteza 3: Dijaki od naših božanstev najbolj poznajo Živo.

30 anketirancev (12%) je pri trditvi »Označi katera slovanska (naša) božanstva poznaš.«, izbralo Velesa, 28 anketirancev (11%) je izbralo Mokoš, 95 anketirancev (38%) je izbralo Morana, 163 anketirancev (65%) je izbralo Triglav, 94 anketirancev (38%) je izbralo Peruna, 166 anketirancev (67%) je izbralo Svaroga, 60 anketirancev (24%) je izbralo Svetovida in 196 anketirancev (79%) je izbralo boginjo Živo.

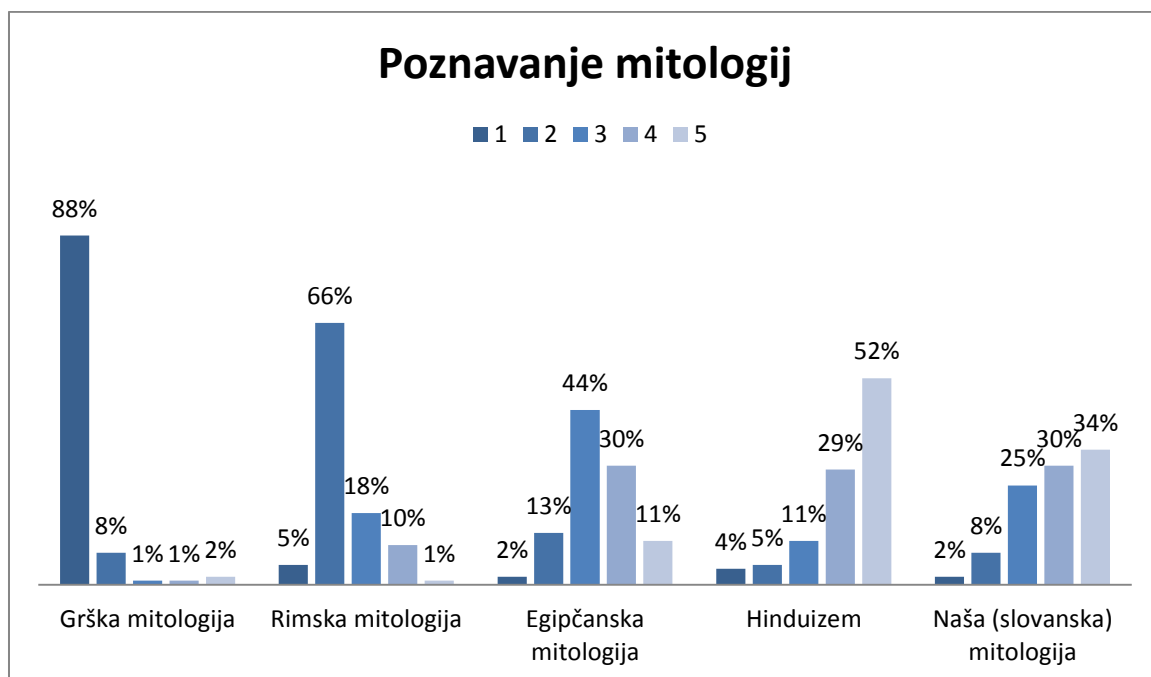
Graf 5: Struktura dijakov glede na njihovo poznavanje bogov naših prednikov (lastna raziskava 2016)

Hipoteza 4: Dijaki najbolj poznajo grško mitologijo, najmanj pa našo mitologijo.

Pri vprašanju »Katero staro verstvo poznate bolje? Razvrsti po poznavanju od 1 do 5, pri čemer 1 pomeni – poznam najbolje in 5 pomeni – ne poznam ozirom poznam zelo slabo.«, je večina postavila grško mitologijo na prvo mesto, drugo mesto je zasedla rimska mitologija, na tretje mesto je večino postavila egipčanska mitologijo, na četrto mesto so postavili slovansko (našo) mitologijo in zadnje mesto je zasedel hinduizem.

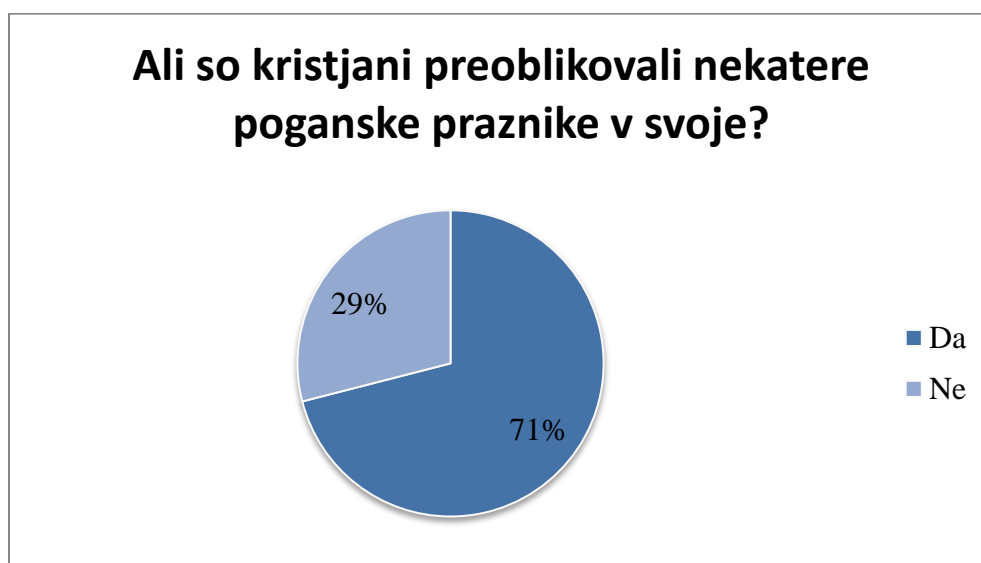
Graf 6: Struktura dijakov glede na to, kako dobro poznajo določeno mitologijo (lastna raziskava 2016)

Hipoteza 5: Vsaj tri četrtine dijakov ve, da so kristjani preoblikovali nekatere izmed poganskih praznikov v svoje.

176 anketirancev (71%) je na vprašanje »Ali so kristjani preoblikovali katere izmed poganskih praznikov v svoje?«, odgovorilo »Da«, 73 anketirancev (29%) pa meni, da kristjani niso preoblikovali nobenega izmed poganskih praznikov v svoje.

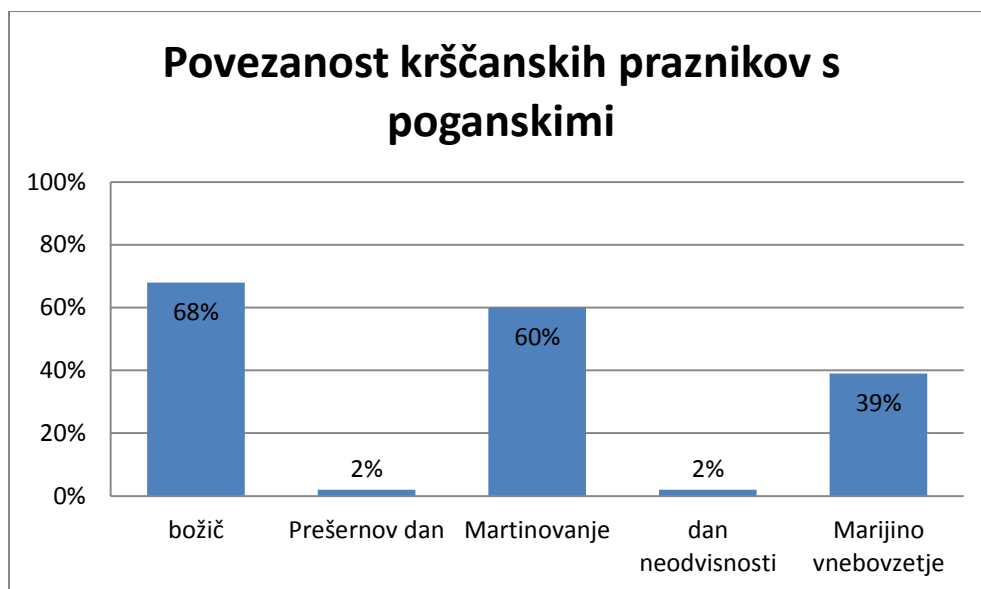
Graf 7: Struktura dijakov glede na to ali potrjujejo ali zavračajo krščansko preoblikovanje nekaterih poganskih praznikov (lastna raziskava 2016)

Hipoteza 6: Večina dijakov ve, da božič izvira iz poganškega praznika.

119 anketirancev (68%) je na trditev »(če ste odgovorili DA) Nekateri izmed spodaj naštetih praznikov so povezani s prazniki poganov (imajo skupen izvor, ime ali datum). Označi tiste, za katere se ti zdi, da to velja.«, označilo božič, 4 anketiranci (2%) so označili Prešernov dan, 106 anketirancev (60%) ja označilo Martinovanje, 4 anketiranci (2%) je označilo dan neodvisnosti za povezanega s pogani in 68 anketirancev (39%) je označilo Marijino vnebovzetje za praznik, ki je povezan s pogani.

Graf 8: Struktura dijakov glede njihovega poznavanja povezanosti krščanskih praznikov s poganškimi (lastna raziskava 2016)

Hipoteza 7: Več kot polovici dijakov se zdi naša mitologija zanimiva.

Na vprašanje »Se vam zdi slovanska (naša) mitologija zanimiva?«, je 143 anketirancev (57%) izbralo odgovor »Da«, medtem ko je ostalih 106 anketirancev izbralo odgovor »Ne«.

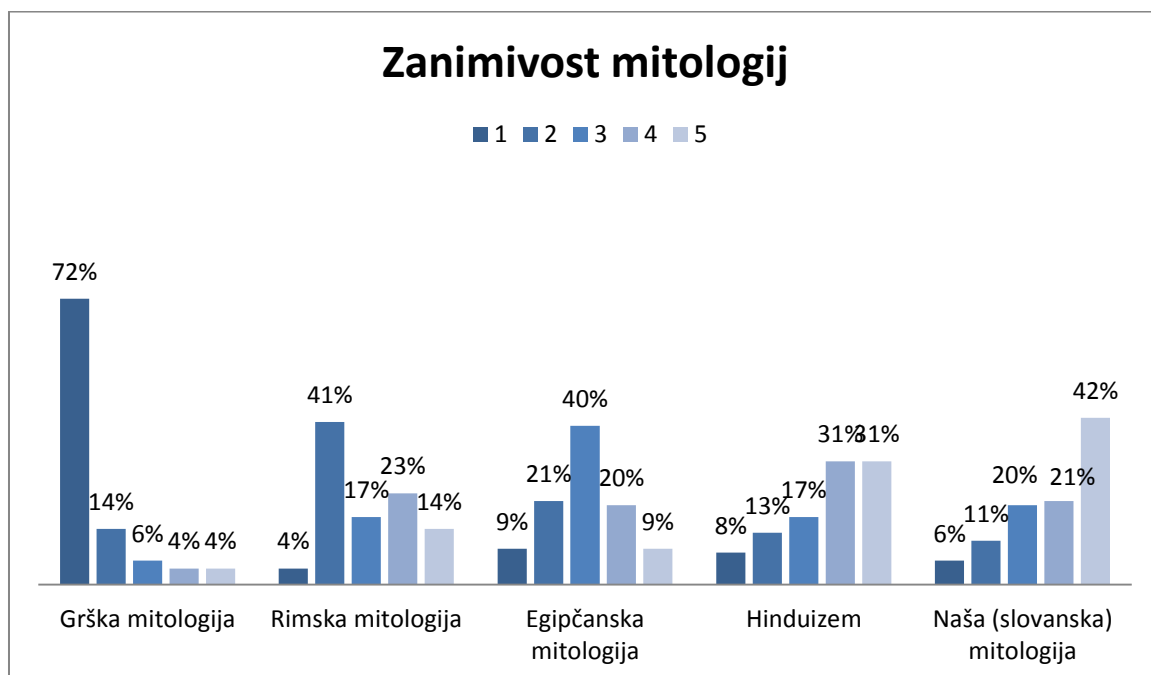
Graf 9: Struktura dijakov glede na njihovo mnenje o naši mitologiji (lastna raziskava 2016)

Hipoteza 8: Vsaj polovica dijakov umešča našo mitologijo med tri najzanimivejše med petimi podanimi.

Pri vprašanju »Katera mitologija se vam zdi zanimivejša? Razvrsti od 1 do 5, pri čemer 1 pomeni – je najbolj zanimiva in 5 pomeni – je nezanimiva.«, je 180 anketirancev (72%) za najbolj zanimivo označilo grško mitologijo, 103 anketiranci (41%) je na drugo mesto postavilo rimsko mitologijo, na tretje mesto je 100 anketirancev (40%) postavilo egipčansko mitologijo, na četrto mesto je 77 anketirancev (31%) razvrstilo indijsko (hindujsko) mitologijo in za najmanj zanimivo je 105 anketirancev (42%) postavilo slovansko (našo) mitologijo.

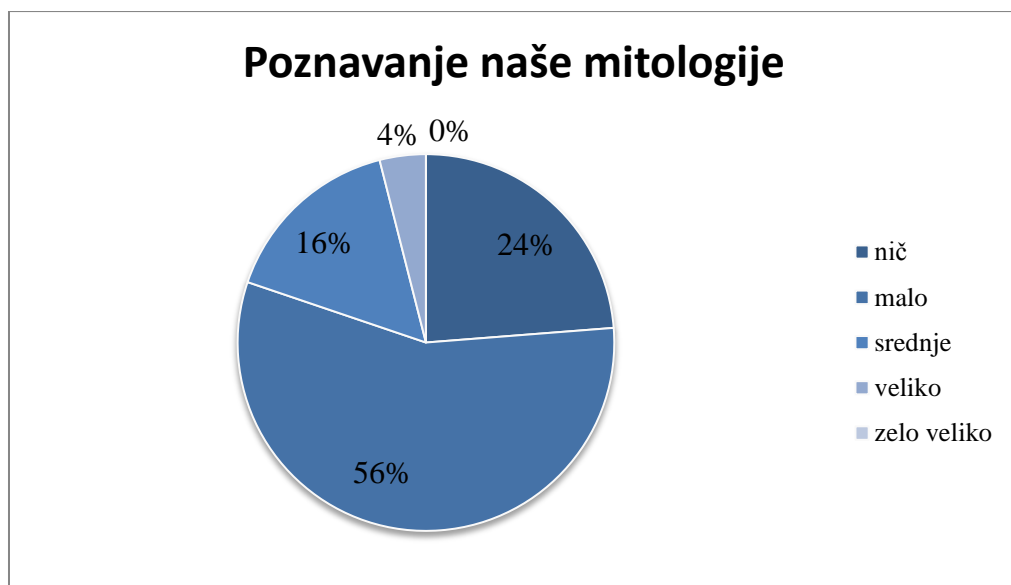
Graf 10: Struktura dijakov glede njihovega mnenja o zanimivosti mitologij (lastna raziskava 2016)

Hipoteza 9: Manj kot tretjina dijakov pri pouku zgodovine ni izvedela ničesar o naši mitologiji.

59 anketirancev (24%) je na vprašanje »Koliko ste izvedeli o slovanski (naši) mitologiji pri pouku?«, odgovorilo, da se niso pri pouku naučili ničesar o naši mitologiji. 141 anketirancev (56%) je odgovorilo, da se je naučilo malo, 40 anketirancev (16%) meni, da se je pri pouku naučilo srednje dosti o naši mitologiji, 9 anketirancev (4%) je ocenilo, da so izvedeli veliko in nobeden izmed anketirancev ne meni, da je pri pouku izvedel zelo veliko o naši mitologiji.

Graf 11: Struktura dijakov glede na njihovo oceno svojega znanja o naši mitologiji, ki so ga pridobili pri pouku zgodovine (lastna raziskava)

Hipoteza 10: Več kot polovici dijakov se zdi smiselno, da bi pri pouku zgodovine posvetili več časa naši mitologiji.

152 anketirancev (61%) se je s vprašanjem »Se vam zdi smiselno, da bi pri pouku zgodovine posvetili več časa slovanski (naši) mitologiji?«, strinjalo, 97 anketirancev (39%) pa meni, da ni smiselno nameniti več časa naši mitologiji.

Graf 12: Struktura dijakov glede na njihovo mnenje o vprašanju, če bi bilo smiselno naši mitologiji posvetiti več časa pri pouku zgodovine (lastna raziskava 2016)

8. INTERPRETACIJA

Hipoteza 1: Večina dijakov ve, da smo Slovani pred pokristjanjevanjem bili politeisti.

Hipotezo 1 sva si zastavili, saj meniva, da so se gimnazijci z verovanjem naših prednikov srečali že bodisi v osnovni šoli ali v srednji šoli pri predmetu zgodovina. Na našo mitologijo so verjetno tudi že nekajkrat naleteli v literaturi oziroma pri pogovoru s starši ali starimi starši. Tako sklepava, saj sva se tudi sami s tem seznanili že v osnovi šoli in pri pogovoru s starejšimi. Zasedili pa sva tudi že kakšen pregovor, ki omenja slovanske bogove.

To hipotezo lahko **potrdiva**, saj kar 86% dijakov ve, da so bili naši predniki politeisti. 8% anketirancev pa sicer ne ve, v kaj so verovali naši predniki pred prihodom krščanstva. 6% dijakov pa meni, da smo Slovenci pred pokristjanjevanjem bili monoteisti.

Zastavljeno vprašanje je bilo zaprtega tipa, da so anketiranci pravilni odgovor morali zgolj izbrati med naštetimi. Meniva, da bi bilo vprašanje težje, če bi bila naloga odprtega tipa in bi tudi rezultati vsekakor bili drugačni. Precej lažje je pravilni odgovor samo izbrati, saj imajo anketiranci možnost ugibanja in lahko tako uganejo pravilni odgovor.

Hipoteza 2: Dijaki od mitoloških bitij najbolj poznajo vile, najmanj pa črte.

Hipotezo 2 sva si zastavili, saj meniva, da dijaki bolj poznajo vile kot pa črte oz. bese, saj so vile ene izmed najpopularnejših mitoloških bitij v naši mitologiji. Črte pa sva izbrali za najmanj poznane, saj tudi sami o njih pred podrobnim raziskovanjem nisva vedeli ničesar.

To hipotezo lahko **potrdiva**, saj je kar 96% anketirancev označilo, da poznajo vile, medtem ko je le 24% anketirancev označilo, da poznajo črte. To dokazuje, da so nekatera mitološka bitja še danes zelo poznana, med tem ko druga tonejo v pozabo.

Meniva, da bi rezultati bili drugačni, če bi v vprašalniku anketiranci dejansko morali opisati mitološka bitja, ki jih poznajo, in jih ne zgolj označiti. Najverjetneje so o teh bitjih samo nekaj slišali, v resnici pa jih verjetno ne poznajo.

Hipoteza 3: Dijaki od naših božanstev najbolj poznajo Živo.

Hipotezo 3 sva postavili, saj sva tudi sami, pred pisanjem najine raziskovalne naloge, največ slišali o njej. Predvidevali sva, da bo tako tudi pri anketirancih, saj se na splošno o drugih bogovih naših prednikov ne pogovarjamo toliko, kot se o boginji Živi. Živa je bila namreč v preteklosti in je še danes popularna oziroma občudovana boginja, ter na splošno zelo pozitiven simbol, ki ga krščanska cerkev ni popačila.

To hipotezo lahko prav tako **potrdiva**, saj je kar 79% anketirancev označilo, da poznajo boginjo Živo. 65% dijakov je označilo, da poznajo Triglava in 67% anketirancev je označilo, da poznajo Svaroga. Za razliko od teh treh sta bila med ostalimi bogovi najbolj poznana tudi Perun in Morana, katera je označilo 38% dijakov, sledil jima je Svetovid s 24% , nato pa še Veles s 12% in najmanj poznana Mokoš z 11%.

Vprašanje, ki sva ga postavili za preverjanje te hipoteze, je bilo prav tako zaprtega tipa, da so lahko anketiranci izbirali med naštetimi odgovori. Tudi pri tem vprašanju, bi bila naloga težja, če bi morali anketiranci sami napisati, katere bogove naših prednikov poznajo, ali pa bi jih morali celo opisati. Zaradi tega bi rezultati lahko bili drugačni. Meniva, da bi odgovori bili drugačni, če bi vključili tudi dijake z drugih srednjih šol.

Hipoteza 4: Dijaki najbolj poznajo grško mitologijo, najmanj pa našo mitologijo.

Tudi hipotezo 4 sva postavili na podlagi lastnega poznavanja različnih mitologij in bogov. Med pogovori z vrstniki sva tudi razbrali, katere mitologije poznajo najboljše, kar je predvsem zaradi dejstva, da smo jim pri pouku zgodovine namenili več časa kot mitologiji naših prednikov. Tako sva predpostavili, da tudi ostali dijaki menijo, da najboljše poznajo grško mitologijo in najmanj mitologijo in bogove naših prednikov.

To hipotezo morava **ovreči**, saj je res, da anketiranci oziroma dijaki najboljše poznajo grško mitologijo, najmanj pa ne poznajo naše mitologije, temveč hinduizem oziroma indijsko mitologijo. Kar 88% anketirancev, je grško mitologijo postavilo na prvo mesto, kar pomeni, da jo poznajo najboljše. Na drugo mesto je večina anketirancev postavila rimsko mitologijo, sledila je egipčanska mitologija na tretjem mestu, nato naša mitologija in na koncu še hinduizem.

Naša mitologija je padla na predzadnje mesto po poznavanju, kar misliva, da je precej zaskrbljujoče. Zdi se nama v redu, da poznamo tudi ostale mitologije sveta, vendar meniva, da bi se moralo poznavanje naše mitologije uvrstiti vsaj na tretje mesto najine lestvice.

Hipoteza 5: Vsaj tri četrtine dijakov ve, da so kristjani preoblikovali nekatere izmed poganskih praznikov v svoje.

Hipotezo 5 sva prav tako postavili na podlagi lastnega razmišljanja. Že pred pisanjem najine raziskovalne naloge, sva v literaturi večkrat zasledili, da so kristjani preoblikovali nekatere izmed poganskih praznikov v svoje. Tudi nekatere bogove so preimenovali in jih poistovetili z nekaterimi njihovimi svetniki. Tako sva predvidevali, da bo vsaj tri četrtine dijakov vedelo, da so nekateri krščanski prazniki preoblikovani iz poganskih, oziroma imajo skupen izvor, ime ali datum.

To hipotezo morava prav tako **ovreči**, saj je manj kot tri četrtine (samo 71%) anketirancev vedelo, da so kristjani preoblikovali nekatere izmed poganskih praznikov v svoje. Ostali anketiranci, ki predstavljajo 29%, pa tega niso vedeli.

Rezultati so naju precej presenetili. Mislili sva, da bo vsaj tri četrtine anketirancev vedelo, da so bili nekateri poganski prazniki preoblikovani. Četudi ne vedo, kateri so ti prazniki. To je v bistvu še en dokaz, kako slabo mladi poznamo lastne korenine in mitologijo, za katero so se naši predniki močno borili, da bi jo ohranili.

Hipoteza 6: Večina dijakov ve, da božič izvira iz poganškega praznika.

Hipotezo 6 sva postavili na podlagi tega, da sva sami o izvoru praznika božič vedeli že pred pisanjem raziskovalne naloge, ter sva poznavanje tega pripisali splošnemu znanju. Zato sva predvidevali, da mladi vedo za poganški izvor božiča.

To hipotezo lahko **potrdiva**, saj je 68% anketirancev pravilno izbralo, da božič izvira iz poganškega praznika. Prav tako je 60% anketirancev vedelo, da je tudi Martinovanje in Marijino vnebovzetje povezano s poganškimi običaji.

Tudi za preverjanje hipoteze 6 sva izbrali zaprti tip vprašanja. Naloga bi zagotovo bila težja, če bi anketiranci morali sami napisati kakšen praznik, ki ima skupen izvor, ime ali datum s poganškimi prazniki. Meniva, da bi rezultati bili precej drugačni, lahko bi se tudi zgodilo, da mladi ne bi ničesar napisali, in tako sva jih s podanimi prazniki lahko usmerili.

Hipoteza 7: Več kot polovici dijakov se zdi naša mitologija zanimiva.

Hipotezo 7 sva postavili na podlagi pogovorov z vrstniki in na podlagi najinega predvidevanja, da se bo mladim zdelo zanimivo. To hipotezo lahko **potrdiva**, saj 57% anketirancev meni, da je mitologija naših prednikov zanimiva. Ostalim 43% se naša mitologija ne zdi zanimiva, vendar meniva, da bi z boljším poznavanjem le-te vsaj nekateri menili drugače.

Predpostavljava torej, da se mnogim naša mitologija ne zdi zanimiva, ker je ne poznajo dovolj. Naju je sicer ta tema pritegnila, zato sva se tudi odločili za to raziskovalno nalogo. Vendar se nama zdaj, ko temo bolje poznavava, zdi še bolj zanimiva. S to hipotezo lahko tudi sklepava, da čeprav mladi ne vemo veliko o mitologiji naših prednikov, večina anketirancev daje priložnost naši mitologiji, da bi jo bolje spoznali.

Hipoteza 8: Vsaj polovica dijakov umešča našo mitologijo med tri najzanimivejše med petimi podanimi.

Hipotezo 8 sva si prav tako zastavili na podlagi najinega predvidevanja, da se mladim zdi mitologija naših prednikov zanimiva. To sva predvidevali, saj jo sami umeščava med tri najzanimivejše, če ne celo najzanimivejšo mitologijo, ki jo poznavava. Predpostavljali sva, da bo našo mitologijo vsaj polovica anketirancev uvrstila med tri najzanimivejše od petih podanih. Podali sva pa mitologije, za katere sva predvidevali, da jih vsaj malo poznajo.

Hipotezo 8 pa morava **ovreči**, saj je samo 37% vseh vprašanih dijakov uvrstilo našo mitologijo med prve tri najzanimivejše. Večina anketirancev je namreč mitologijo naših prednikov uvrstilo na zadnje ali predzadnje mesto, kar skupaj predstavlja 63%. Največ dijakov pa je našo mitologijo uvrstilo kar na zadnje mesto, tj. 42%. Tukaj lahko spet predpostavljamo, da mladi naše mitologije ne poznamo dovolj, kar sva ugotovili pri prejšnjih vprašanjih, da bi se nam zdela zanimiva.

Hipoteza 9: Manj kot tretjina dijakov pri pouku zgodovine ni izvedela ničesar o naši mitologiji.

Hipotezo 9 sva postavili na podlagi lastnega poznavanja mitologije naših prednikov pred začetkom raziskovalne naloge, in na podlagi pogovora z vrstniki. Sami sva izvedeli nekaj malega o naši mitologiji pri pouku zgodovine, čeprav sva kasneje ugotovili, da v učnem načrtu ali v učbeniku te teme sploh ni.

To hipotezo lahko **potrdiva**, saj je samo 24% anketirancev pri devetem vprašanju (Koliko ste izvedeli o slovanski (naši) mitologiji pri pouku?), označilo, da niso pri pouku izvedeli ničesar o naši mitologiji. Večina anketirancev, ki predstavlja 57%, se je opredelila, da je pri pouku izvedela malo o mitologiji naših prednikov.

Ta problem je najverjetneje nastal, ker v učbenikih slovanska mitologija oziroma mitologija naših prednikov ni omenjena. Kasneje sva se poglobili in ugotovili, da tudi v učnem načrtu ta tema ni omenjena, kar se nama zdi nedopustno, saj je to naša zgodovina in bi zaradi tega morali izvedeti več o naših koreninah. Zaradi tega lahko pohvalimo profesorje, ki našo mitologijo vsaj omenijo oziroma ji namenijo eno uro, da jo predstavijo dijakom.

Hipoteza 10: Več kot polovici dijakov se zdi smiselno, da bi pri pouku zgodovine posvetili več časa naši mitologiji.

Hipotezo 10 sva postavili na podlagi pogovora z najinimi sošolci, kjer sva ugotovili, da so za to temo zelo zainteresirani in želijo o njej izvedeti več. Zato sva predvidevali, da bodo tudi ostali dijaki istega mnenja kot najini sošolci. S tem namenom sva postavili hipotezo, ki trdi, da bo več kot polovica dijakov menila, da je učenje o naši mitologiji smiselno. Vprašanje, ki se je navezovalo na to hipotezo, sva postavili, ker se večini dijakom zdi, da je ogromno snovi v srednjih šolah, ki nam v življenju ne bodo koristile. Zato naju je zanimalo, ali o naši mitologiji mislijo enako.

Na srečo so pokazali precejšen interes in lahko zaradi tega to hipotezo **potrdiva**. 61 % anketirancem se zdi smiselno, da bi pri pouku zgodovine posvetili več časa slovanski (naši) mitologiji. Ostalim 39% dijakom pa se ne zdi smiselno, da bi se učili o mitologiji naših prednikov.

V vprašalniku sva dodali še eno odprto vprašanje, ki se je navezovalo na smiselnost učenja naše mitologije v šolah. Pri tem vprašanju naju je zanimal razlog, zakaj se jim bi zdelo smiselno učiti tudi o naši mitologiji. Z odgovori sva bili zelo zadovoljni, saj so večinoma pisali, da nam naša zgodovina daje tradicijo, da je pomembno, da je ne pozabimo, da je to splošno znanje, in da se jim to enostavno zdi smiselno. Kljub temu, da sva bili z odgovori zadovoljni, meniva, da so mnogi zaradi tega vprašanja že pri prejšnjem označili odgovor »Ne«. Predvidevava, da se jim namreč ni ljubilo napisati svojega mnenja, ki ga je zahtevalo obvezno vprašanje, ki se je pojavilo, če so pri prejšnjem označili odgovor »Da«.

9. ZAKLJUČEK IN SKLEPI

“A huje je s slovansko mitologijo in verovanjem. Medtem ko so drugi narodi skrbno negovali svoje mitologije, smo mi lastno (slovansko) zapostavljali.”⁷²

Dandanes o tujih mitologijah, v primerjavi z našo, dijaki vemo ogromno. Skoraj vsi poznamo Zeusa, Anubisa ali Venero, medtem ko le redki vemo kdo so Perun, Veles in Morana. Meniva, da je razumljivo, da vemo o tujih mitologijah toliko, saj imamo o njih veliko več prvotnih virov in raziskav, kot pa o mitologiji naših prednikov. Vseeno pa se nama zdi pomembno, da mladi poznamo vsaj nekaj o naši mitologiji in zato želiva, da bi ji tudi v šoli posvetili več časa. V zgodovinskem učnem načrtu so mitologije in verstva na splošno zapostavljena, vendar so nekatere tuje mitologije vseeno predstavljene v izbirnih temah, medtem ko naša v učnem načrtu sploh ni zajeta. Zaradi tega sva se odločili, da želiva bolje raziskati to temo in ugotoviti, če mladi vedo kaj o njej in če sploh kažejo zanimanje da bi se o njej kaj naučili.

Najina raziskovalna naloga, ki sva jo naredili z namenom, da bi ugotovili, ali je mitologija naših prednikov res na poti pozabe med mladimi, je dosegla vse zastavljene cilje. Preko vprašalnika sva ugotovili, da večina mladih ve, da so naši predniki pred pokristjanjevanjem bili politeisti. Ugotovili sva tudi, da večina dijakov pozna bolj znana mitološka bitja in bogove, kot so vile in Živa. Po najinih pričakovanjih so odgovori na vprašalnik pokazali, da so dijaki mnenja, da najbolje poznajo grško in rimsko mitologijo, medtem ko se je naša mitologija znašla na zadnjih mestih. Potrdili sva tudi hipotezo, ki trdi, da večina mladih ve, da so kristjani božič preoblikovali v svoj praznik. Tudi najine domneve, da se mladim naša mitologija zdi zanimiva, sva potrdili. Vendar naju je presenetilo, da sva morali ovreči naslednjo hipotezo, ki je predvidevala, da bo vsaj polovica dijakov uvrstila našo mitologijo med tri najzanimivejše od petih podanih mitologij. Presenetilo naju je, da so se dijaki pri zgodovini naučili vsaj nekaj o naši mitologiji, kljub temu da učni načrt ne zaobjema te teme. Veseli sva, da se večini anketirancev zdi smiselno, da bi mitologiji naših prednikov posvetili več časa, kar so pojasnili tudi s svojimi mislimi z odgovori na odprto vprašanje. Sklicevali so se zlasti na ohranjanje tradicije, pomembnost poznavanja zgodovine lastne kulture in na splošno razgledanost.

⁷² Damjan J. Ovsec, Slovanska mitologija in verovanje, Domus, 1991, str.7

Meniva, da je najpomembnejša ugotovitev najine raziskovalne naloge spoznanje, da mladi kažejo zanimanje za lastno mitologijo in se želijo o njej učiti. Pomembna je tudi ugotovitev, da o naši mitologiji mladi vseeno vedo kar veliko, čeprav tema ni zajeta v učnem načrtu.

Dvom o zanesljivosti najine raziskovalne naloge seveda obstaja, saj sva v raziskavo vključili le dijake ene srednje šole. Predvidevava, da bi bili rezultati drugačni, če bi v raziskavo vključili tudi dijake drugih srednjih šol. Prav tako bi verjetno prišlo do sprememb, če bi v vzorcu imeli več starostnih skupin in bi v raziskavo vključili tudi študente in osnovnošolce, ter pazili na enako razmerje v odgovorih med spoloma.

Ob pisanju najine raziskovalne naloge so se nama porodila tudi nekatera vprašanja. Zanima naju namreč, kakšne spremembe v rezultatih bi se pojavile, če bi v raziskavo vključili tudi dijake drugih šol ter študente in osnovnošolce. Prav tako bi bilo zanimivo izvedeti, koliko o naši mitologiji vedo naši starši in stari starši. Pri pisanju teorije sva naleteli na težavo, saj so se viri različnih zgodovinarjev med sabo precej razlikovali. Prav tako ni veliko neposrednih virov o mitologiji naših prednikov, ki bi jih lahko preučevali. Zato se nama je porodilo vprašanje, kako bi izgledala najina raziskovalna naloga, če bi imeli na razpolago vire iz prve roke.

Ob ugotovitvi, kako zanimiva je pravzaprav naša mitologija in ob dejstvu, da se mladi zanimajo za njo, sva začeli razmišljati, kako bi preprečili pozabljanje naše mitologije in kako bi jo mladim lahko približali. Tako sva se odločili nekaj ukreniti v zvezi s tem problemom. Odločili sva se narediti zanimiv plakat z osnovnimi pojmi o naši mitologiji, ki bo visel v zgodovinski učilnici naše šole. Naredili bova tudi letake, ki jih bova razdelili med mlade, katerim se ta tema zdi zanimiva. Na tak način bova približali našo mitologijo mladim in s tem ne le opisali tega problema, temveč tudi pripomogli k njegovi rešitvi.

10. DRUŽBENA ODGOVORNOST

Zdi se nama družbeno odgovorno, da širšo javnost opozoriva o pomembnosti poznavanja mitologije naših prednikov in doprinosu le-te naši kulturi. Opažava namreč, da je naša mitologija na poti pozabe med mladimi, čeprav po najini raziskavi večina kaže zanimanje za njo in jim jo zaradi tega želiva s to raziskovalno nalogo približati. Prav tako se nama zdi družbeno odgovorno, da obvestiva širšo javnost o učnem načrtu, ki ne zajema Slovanskih verovanj, medtem ko so druga staro verstva obravnavana. Prav tako sva z navedbo virov spoštovali mednarodne norme vedenja ter načelo spoštovanja pravne države. Naloga je napisana spoštljivo do vseh ljudi in v skladu s človekovimi pravicami.

11. VIRI IN LITERATURA

Anžur, M. (2012). *Zgodovina slovenske mitologije*. Ljubljana: Valuk.

Božič. Pridobljeno s <https://sl.wikipedia.org/wiki/Bo%C5%BEi%C4%8D> (30.1.2016.).

Cuderman, V., idr. (2013). *BRANJA 2: Berilo in učbenik za 2.letnik gimnazij ter štiriletnih strokovnih šol*. Ljubljana: DZS.

Demonologija. Pridobljeno s <http://www.staroverci.si/pl/zapisi-1/bogovi/item/65-demonologija.html> (19.1.2016).

Jaga baba. Pridobljeno s https://sl.wikipedia.org/wiki/Jaga_baba (23.1.2016).

Jezusovo rojstvo. Pridobljeno s <https://www.jw.org/sl/publikacije/revije/g200812/jezusovo-rojstvo/> (30.1.2016).

Kelemina, J. (1997). *Bajke in pripovedke slovenskega ljudstva: z mitološkim uvodom*. Ljubljana: Humar.

Koledarska imena. Pridobljeno s <http://www.staroverci.si/pl/zapisi-1/zgodovina/item/45-koledarska-imena.html> (19.1.2016).

Kupola. Pridobljeno s spletne strani <https://sl.wikipedia.org/wiki/Kupalo> (30.1.2016).

Kurent. Pridobljeno s <http://www.staroverci.si/pl/zapisi-1/bogovi/item/70-kurent.html> (1.2.2016).

Marijino vnebovzetje. Pridobljeno s http://www.kapitelj.com/veliki_smaren_marijino_vnebovzetje.html (30.1.2016).

Martinovo. Pridobljeno s <https://sl.wikipedia.org/wiki/Martinovo> (30.1.2016).

Mikhailov, N. (2002). *Mythologia Slovenica*. Ljubljana: Mladika

Morana. Pridobljeno s <http://www.staroverci.si/pl/zapisi-1/bogovi/item/67-morana.html> (19.1.2016).

Ovsec, D.J. (1991). *Slovanska mitologija in verovanje*. Ljubljana: Domus.

Petrič, N. (2009). *Triglav - troedino božanstvo*. Pridobljeno s http://www.svevlad.org.rs/bajoslovlje/triglav/petric_trojedno.html (19.1.2016).

Perun. Pridobljeno s <http://www.staroverci.si/pl/zapisi-1/bogovi/item/75-perun.html> (19.1.2016).

Kunaver, V., idr. (2008). *Učni načrt zgodovina*. Pridobljeno s http://eportal.mss.edus.si/msswww/programi2012/programi/media/pdf/un_gimnazija/un_zgodovina_280_ur_gimn.pdf (2.2.2016).

Veligor, J.Ž. »Slovenski bogovi v predkščanskem času« *Prebujanje zavesti: revija za osebno rast in dvig zavesti*, marec 2012, str. 40-44.

Slovani. Pridobljeno s <https://sl.wikipedia.org/wiki/Slovani> (1.2.2016).

Slovenska mitologija. Pridobljeno s https://sl.wikipedia.org/wiki/Slovenska_mitologija (1.2.2016).

Svetovid. Pridobljeno s <http://www.staroverci.si/pl/zapisi-1/bogovi/item/71-svetovid.html> (19.1.2016).

Živa. Pridobljeno s <http://www.staroverci.si/pl/zapisi-1/bogovi/item/73-ziva.html> (19.1.2016).

12. PRILOGE – VPRAŠALNIK

Bogovi naših prednikov: Na poti pozabe med mladimi?

Kratko ime ankete: Naši bogovi

Dolgo ime ankete: Bogovi naših prednikov: Na poti pozabe med mladimi?

Število vprašanj: 13

Aktivna od: 19.01.2016

Dne: 18.01.2016

Aktivna do: 19.04.2016

Dne: 25.01.2016

Q1 - Kaj smo bili Slovani pred pokristjanjevanjem?

- Monoteisti (verovanje v enega boga)
- Politeisti (verovanje v več bogov)
- Ne vem

Q2 - Označi katera mitološka bitja poznaš?

Možnih je več odgovorov

- vile
- sojenice
- rojenice
- jaga baba
- črti
- Drugo:

Q3 - Označi katera slovanska (naša) božanstva poznaš?

Možnih je več odgovorov

- Veles
- Mokoš
- Morana
- Triglav
- Perun
- Svarog
- Svetovid
- Živa

Q4 - Katero staro verstvo poznate bolje? Razvrsti po poznavanju od 1 do 5, pri čemer 1 pomeni - poznam najbolje in 5 pomeni - ne poznam oziroma poznam zelo slabo.

Grška mitologija	<input type="text"/>
Rimska mitologija	<input type="text"/>
Egipčanska mitologija	<input type="text"/>
Hinduizem	<input type="text"/>
Slovanska mitologija - naši bogovi	<input type="text"/>

Q5 - Ali so kristjani preoblikovali katere izmed poganskih praznikov v svoje?

- Da
 Ne

Q6 - (Če ste odgovorili DA) Nekateri izmed spodaj naštetih praznikov so povezani s prazniki poganov (imajo skupen izvor, ime ali datum). Označi tiste, za katere se ti zdi, da to velja.

Možnih je več odgovorov

- božič
 Prešernov dan
 Martinovanje
 dan neodvisnosti
 Marijino vnebovzetje

Q7 - Se vam zdi slovanska (naša) mitologija zanimiva?

- Da
 Ne

Q8 - Katera mitologija se vam zdi zanimivejša? Razvrsti po zanimivosti od 1 do 5, pri čemer 1 pomeni - poznam najbolje in 5 pomeni - ne poznam oziroma poznam zelo slabo.

Grška mitologija	
Rimska mitologija	
Egipčanska mitologija	
Indijska (hindujska) mitologija	
Slovanska (naša) mitologija	

Q9 - Koliko ste izvedeli o slovanski (naši) mitologiji pri pouku?

- nič
- malo
- srednje
- veliko
- zelo veliko

Q10 - Se vam zdi smiselno, da bi pri pouku zgodovine posvetili več časa slovanski mitologiji ?

- Da
- Ne

Q11 - (Če ste odgovorili DA) Zakaj se vam zdi smiselno, da bi namenili več časa naši mitologiji pri pouku zgodovine?

Spol:

- Moški
- Ženski

V katero starostno skupino spadate?

- 1. letnik
- 2. letnik
- 3. letnik
- 4. letnik